

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alexis Herpin

Begränsningsklausuler i
aktiebolagsrätten - en resa
genom François, James och
Björns ögon

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Torsten Sandström

Associationsrätt / Komparativ rätt

VT 2006

Innehåll

FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Metod och material	6
1.6 Disposition	7
2.1 Om den fria överlåtbarheten av aktier	9
2.2 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Sverige	9
2.3 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Frankrike	10
2.3.1 Aktieöverlåtelse i ett SA	10
2.3.2 Aktieöverlåtelse i ett SAS	11
2.3.3 Andelsöverlåtelse i ett SARL	11
2.4 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Storbritannien	11
3.1 Begränsningsförbehållens syfte	13
3.2 Hembudsklausul	14
3.2.1 Innebörd	14
3.2.2 För- och nackdelar	14
3.3 Förköpsklausul	15
3.3.1 Innebörd	15
3.3.2 För- och nackdelar	15
3.4 Samtyckesklausul	15
3.4.1 Innebörd	15
3.4.2 För- och nackdelar	15
3.5 Förbudsklausul	16
4.1 Aktieägaravtalets innebörd	17
4.2 Aktieägaravtalets för- och nackdelar	17
4.2.1 Hemlighet vs. publicitet	17
4.2.2 Större avtalsfrihet	18
4.2.3 Ändringar i ett aktieägaravtal	18
4.2.4 Oklara rättsverkningar	18

4.3	Aktieägaravtalets rättsverkningar	18
5.1	Kort om svenska aktiebolag	20
5.1.1	Privat/publikt aktiebolag	20
5.1.2	Kupongbolag/avstämningsbolag	21
5.2	Tillbakablick på 1975 års aktiebolagslag	21
5.2.1	Bolagsordningsreglerade omsättningsbegränsningar	21
5.2.1.1	Om hembud	21
5.2.1.2	Hembud och passivering av rösträtten	22
5.2.2	Alternativet till bolagsordningsreglerade omsättningsbegränsningar: aktieägaravtal	22
5.2.2.1	Aktieägaravtalets begränsningsklausuler	23
5.2.2.1.1	Samtyckesklausuler i aktieägaravtal	23
5.2.2.1.2	Förköpsklausuler i aktieägaravtal	24
5.2.2.1.3	Förbudsklausuler i aktieägaravtal	25
5.2.2.2	Aktieägaravtalets rättsverkningar i Sverige	25
5.2.2.2.1	Verkan aktieägarna emellan	25
5.2.2.2.2	Verkan mot tredje man	26
5.2.2.2.3	Verkan mot bolaget	26
5.3	2005 års ABL, en modernisering	27
5.3.1	Förändringar i hembudsförfarandet	27
5.3.1.1	Korrigerande förbättringar	27
5.3.1.2	Standardhembudsklausul	28
5.3.2	Ökade möjligheter att införa föreskrifter i bolagsordningen	28
5.3.2.1	Samtyckesförbehåll	29
5.3.2.1.1	Samtyckesklausulens innehåll	29
5.3.2.1.2	Anmälan om överlåtelse av samtyckespliktiga aktier	30
5.3.2.1.3	Verkan av överlåtelse i strid med förbehållet	31
5.3.2.1.4	Standardsamtyckesförbehåll	31
5.3.2.2	Förköpsförbehåll	31
5.3.2.2.1	Förköpsklausulens innehåll	31
5.3.2.2.2	Anmälan om överlåtelse av förköpspliktiga aktier	32
5.3.2.2.3	Verkan av överlåtelse i strid med förbehållet	33
5.3.2.2.4	Standardförköpsförbehåll	33
5.3.3	Bolagsverkets granskning av bolagsordningar	34
6.1	Olika typer av bolag med begränsat ansvar	35
6.1.1	Société à responsabilité limitée	35
6.1.2	Société anonyme	36
6.1.3	Société par actions simplifiée	36
6.2	Överlåtelsebegränsningar i ett SARL	37
6.2.1	Överlåtelse till tredje man	37
6.2.1.1	Lagreglerat krav på samtycke	37
6.2.1.2	Samtyckesförfarandet	38
6.2.2	Överlåtelse mellan delägare	39
6.2.3	Överlåtelse mellan makar eller mellan förälder och avkomling	40
6.2.4	Standardklausuler i ett SARL	40
6.3	Överlåtelsebegränsningar i SA	42
6.3.1	Samtyckesklausul	42
6.3.1.1	Klausulens tillämpningsområde	42
6.3.1.2	Anmälan om samtycke och förfarande	43
6.3.2	Förköpsklausul	44

6.4	Överlåtelsebegränsningar i ett SAS	44
6.4.1	Samtyckesklausul	45
6.4.1.1	Klausulens innehåll och förfarandet vid dess tillämpning	45
6.4.1.2	Standardsamtyckesklausul	45
6.4.2	Förköpsklausul	46
6.4.2.1	Förköpsförfarande	46
6.4.2.2	Standardförköpsklausul	47
6.4.3	Förbudsklausul	48
6.4.3.1	Förfarande	48
6.4.3.2	Standardförbudsklausul	48
6.5	Om aktieägaravtal i Frankrike	49
6.5.1	Aktieägaravtals giltighet och innehåll	49
6.5.2	Rättsverkningar	50
6.5.3	SAS : ett alternativ till aktieägaravtal?	51
7.1	En bolagsform med begränsat ansvar	52
7.2	Överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen	53
7.2.1	Samtyckesklausulen	53
7.2.1.1	En fakultativ lagreglerad rätt att neka samtycke	53
7.2.1.2	Möjlighet att utvidga styrelsens rätt	54
7.2.1.2.1	En absolut diskretionär rätt	54
7.2.1.2.2	En mer begränsad rätt	55
7.2.2	Förköpsklausulens innehåll och förfarande	55
7.3	Om brittiska aktieägaravtal	56
7.3.1	Innehåll och giltighet	57
7.3.2	Exempel på överlåtelsebegränsningar	57
8.1	Intuitus personae's plats i en kapital-association	60
8.2	Friare inställning till inskränkningar av aktiers överlåtbarhet	61
8.3	En tillräcklig behovsanpassad aktiebolagsrätt?	61
8.4	Behöver Sverige en ny bolagsform?	62
8.5	En oklar framtid för aktieägaravtal?	63
BILAGA A:	FRANSKA LAGTEXTER	65
BILAGA B :	COMPANIES ACT 1985	71
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		74
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		77

Förord

Jag vill först tacka min handledare Torsten Sandström som dels har varit så flexibel och förstående genom att ha låtit mig skriva examensarbetet i min egen takt, dels för hans stöd och kommentarer för färdigställandet av uppsatsen.

Likaså vill jag rikta ett stort tack till Erik Sjöman på Advokatfirman Vinge i Malmö, för mitt val av uppsatsämne samt alla råd och tips gällande uppsatsen.

Jag är för evigt tacksam för förtjänstfulla korrekturläsningar som min vän Marcus har gjort, oftast i brådska tider och för att han agerat som bollplank genom utbildningen.

Sist men inte minst vill jag tacka min sambo Jennie för all uppmuntran och engagemang under dystra utbildningstider. Utan dig hade jag säkerligen inte varit där jag är nu och erövat detta!

Äntligen är universitetsstudierna slut! Efter en förlängd vistelse på studiebanken är det dags att kasta sig in i arbetslivet.

Malmö i augusti 2006.

Alexis Herpin

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen (2005:551)
BL	Lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag
C. civ.	Code civil
C. com.	Code de commerce
Cass. com.	Chambre commerciale de la Cour de cassation
CA	Companies Act
HD	Högsta Domstolen
Ltd	Private limited company
PLC	Public limited company
Prop	Proposition
SA	Société anonyme
SARL	Société à responsabilité limitée
SAS	Société par actions simplifiée
SOU	Statens offentliga utredningar
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet

1 Inledning

1.1 Bakgrund

”Kommitténs uppfattning är att aktiebolagslagen skall ha en utformning som främjar en aktiv ägarfunktion i företagen. Därigenom skapas största möjliga förutsättningar för en fortlöpande och snabb anpassning av företagets organisation och verksamhet till förändringar i omvärlden och för en dynamik i näringslivet. Det kräver att lagen dels garanterar ägarna den yttersta beslutanderätten i bolaget, dels möjliggör förändringar i ägarstrukturen.”¹

Sedan den 1 januari 2006 har aktiebolagslagen fått ett nytt ansikte genom ikraftträdandet av lag (2005:551) om aktiebolag. Efter otaliga ändringar sedan 1975 års aktiebolagslags ikraftträdande började dess struktur och innehåll bli föråldrat och ibland svåröverskådligt. Efter nästan 30 år som gällande rätt behövde 1975 års aktiebolagslag ersättas med en nyare och mer modern lag. Särskilt sedan Sveriges inträde i Europeiska unionen har aktiebolagslagen blivit föremål för flera reformer, som en del av aktiebolagsrättens harmonisering med de andra EU-staterna. En viktig anledning var dessutom att aktiebolagslagen skulle framstå som en konkurrenskraftig lag inom EU och som skulle hålla sig i linje med den fortgående internationella utvecklingen.²

Den nya aktiebolagslagen har medfört vissa sakliga ändringar och nyheter på det aktiebolagsrättsliga området, såsom bland annat nya bestämmelser beträffande kvotaktiesystem, vinstutdelning, tvångsinlösen av minoritetsaktier m.m. En annan del av aktiebolagsrätten som reformerats är begränsningar som kan införas i bolagsordning gällande aktieöverlåtelser.³

Fram till 2005 års aktiebolagslag kunde bolagsordningsreglerade överlåtelsebegränsningar endast ta formen av hembudsklausul. Detta medförde att alternativa lösningar förekom. Samtyckesklausuler eller förköpsförbehåll intogs istället ofta i avtalsmässiga konstruktioner aktieägare emellan, vilka utgjort viktiga komplement till bolagsordningen. I 2005 års aktiebolagslag finns det numera en utökad möjlighet att inta begränsningsklausuler i bolagsordning. Det är av denna anledning särskilt intressant att studera huruvida samtyckes- och förköpsklausuler fortfarande kommer att regleras i aktieägaravtal framför bolagsordningen.

Eftersom denna nya möjlighet har införlivats med andra europeiska rättssystem i åtanke är det samtidigt av högt intresse att se hur dessa har valt att tillåta och reglera överlåtelsebegränsningsklausuler i aktiebolagsrätten.

¹ SOU 1995:44, *Aktiebolagets organisation*, s. 154

² Prop. 2004/05:85, s. 197

³ Lagrådets yttrande den 17 december 2004, s. 4

Frankrike och Storbritannien upptar en viktig plats inom den Europeiska unionen och är drivande vad gäller harmoniseringen av medlemsstaternas rättsordningar. Detta, kombinerat med att dessa rättssystem utgör exempel på ett civil law och ett common law land, är den främsta motiveringen till mitt val av jämförelseobjekt.

1.2 Syfte

De aktiebolagsrättsliga regelverken i såväl Sverige, Frankrike som Storbritannien vilar på principen om aktiers fria överlåtbarhet. I samtliga länder har vissa avsteg från denna princip ansetts nödvändiga. Olika lösningar har valts i vart och ett av länderna och det är ett övergripande syfte med denna framställning att redogöra för och analysera respektive lösning och sammanställa skillnaderna dem emellan. Av nödvändighet inkluderar en dylik redogörelse en studie av såväl de överlåtelsebegränsningar som kan intas i ett bolags bolagsordning som de som istället, eller även, regleras i avtal mellan aktieägarna.

Uppsatsen har även det opretentiösa syftet att presentera förslag och belysande exempel på hur begränsningsklausuler kan utformas inom respektive lands rättssystem.

1.3 Frågeställning

Frågeställningar som denna framställning avser att besvara är följande:

- ❖ I vilken utsträckning kan överlåtelsebegränsningar intas i bolagsordningen i respektive lands olika aktiebolagsformer?
- ❖ Hur ser möjligheterna för att skapa avtalsmässiga överlåtelsebegränsningar i aktieägaravtal ut i respektive land?
- ❖ Vilka är för- och nackdelarna med att föreskriva överlåtelsebegränsningar i bolagsordning respektive aktieägaravtal?
- ❖ Vilka allmänna slutsatser kan dras utifrån en komparativ analys mellan de tre länderna i fråga?
- ❖ Intar Sverige fortfarande en mer restriktiv inställning till begränsningar i aktiers överlåtbarhet jämfört med länderna i fråga?⁴
- ❖ Kan ABL:s modernisering av aktiebolagsrätten anses som tillräcklig?
- ❖ Behöver Sverige en ny bolagsform, mer anpassad till de små företagens behov att kunna kontrollera ägarkretsen?

⁴ Prop. 2004/05:85, s. 250

1.4 Avgränsning

Med tanke på att denna studie fokuserar på överlåtelsebegränsningar av aktier har uppsatsen avgränsats till att endast omfatta bolagsformer med personligt begränsat ansvar, dvs. aktiebolagsformen och dess motsvarighet i respektive land. Bestämmelser angående den publika aktiebolagsformen kommer endast att beröras överskådligt, för att bättre kunna belysa behovet för privata aktiebolag av begränsningsklausuler.

Uppsatsen avser inte att djupgående behandla hembudsförbehåll eftersom denna överlåtelsebegränsning redan återfanns i 1975 års aktiebolagslag som enda möjlighet att införa överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen. Det är dock ofrånkomligt att, i en uppsats som den förevarande, kortfattat klargöra innebörden och problemen som en sådan klausul kan medföra. Fokus i denna uppsats är dock på de klausuler som generellt förekommer i respektive land, dvs. förköps- och samtyckesklausuler.

Inte heller har jag valt att särskilt belysa hur aktieövergångar genom exempelvis universalfång går till utan framställningen är inriktad på hur aktieöverlåtelser kan begränsas i bolagsordning/aktieägaravtal i respektive land. Termerna begränsningsklausul och överlåtelsebegränsning används i denna uppsats som synonymer och avser i bägge fall alla former av övergångar av aktier.

Skattekonsekvenser i samband med aktieöverlåtelser är för visso en ofta central fråga i det praktiska livet men har, för att skapa stringens i framställningen, likväl utelämnats.

Beträffande aktieägaravtal berörs i uppsatsen endast de regleringar som har till syfte att begränsa den fria överlåtbarheten av aktier. Röstbindningsmekanismer och liknande konstruktioner har därför uteslutits.

Trots att denna framställning är en komparativ studie har jag valt att inte belysa huvuddragen i respektive lands rättssystem och förutsätter att läsaren har grundläggande kunskaper om exempelvis skillnaden mellan civil och common law.

1.5 Metod och material

Uppsatsen belyser de olika överlåtelsebegränsningarna för aktier i tre europeiska länder. För att åstadkomma en tillfredställande presentation av ämnet har framställningen delats upp i en deskriptiv och en analyserande del.

Under redovisningen av gällande rätt har jag använt mig av den rättsdogmatiska metoden och utnyttjat främst litteratur såsom lagförarbeten, lagtext och doktrin. Beträffande Sveriges regelverk har Erik Sjömans bok *Hembud, förköp och samtycke – överlåtelsebegränsningar i aktiebolagsrätten* varit en ovärderlig resurs. Härutöver har Kansmark & Roos bok *Aktieägaravtal* också varit till stor hjälp för uppsatsförfattandet. Med tanke på svårigheterna att finna aktuell fransk litteratur på området har jag framför allt nödgats använda mig av Philippe Merles bok *Droit Commercial – Sociétés commerciales*. För att bredda underlaget har jag dock gjort omfattande sökningar i databaser som LexisNexis och har även i övrigt kunna finna uppdaterad information på Internet. Samma problem har uppstått gällande engelsk litteratur. Min studie har därför till viss del begränsats avseende det brittiska regelverket. I de centrala delarna avseende överlåtelsebegränsningar har jag emellertid funnit tillförlitlig information som utgjort underlag för den presentation som görs i dessa delar.

I analysdelen har jag utgått från en komparativ metod och försökt besvara mina frågeställningar genom en jämförelse av Sveriges, Frankrikes och Storbritanniens regleringar på området.

I framställningen görs det hänvisningar till såväl fransk som brittisk lagtext och praxis. För att underlätta för läsaren har relevant lagtext lagts som bilaga till uppsatsen. Den version som finns bilagd är den officiella versionen och är således på franska respektive engelska. Med beaktande av den begränsade skara som är tillräckligt kunniga i franska för att till fullo kunna tillgodogöra sig den franska lagtexten, har jag, avseende vissa mer centrala bestämmelser, i den löpande texten inkorporerat en engelsk översättning av de relevanta franska bestämmelserna.

1.6 Disposition

Uppsatsen är i huvudsak uppdelad i två delar. Den första och av nödvändighet största delen är av deskriptiv karaktär och innehåller separata redogörelser, de lege lata, för de olika regelverken i respektive land. Denna första del, vilken utgör lejonparten av uppsatsen, följs upp av en avslutande analys i vilken de olika, under framställningens gång, studerade länderna ställs mot varandra i en komparativ studie och i vilken slutsatser dras om de lösningar som valts för respektive rättsordning.

För att till fullo kunna studera överlåtelsebegränsningar i aktiebolagsrätten måste viss kunskap beträffande principen om den fria överlåtbarheten av aktier presenteras (Kapitel 2). I syfte att skapa förutsättningar för en bättre förståelse av huvudfrågorna i uppsatsen görs i kapitel 3 en allmän genomgång av de olika huvudtyperna av begränsningsklausuler. För en mer fullständig presentation av ämnet krävs härutöver en kort och allmän framställning om aktieägaravtal, vilket utgör ett alternativ till bolagsordningsreglerade överlåtelsebegränsningar (Kapitel 4). Därefter följer en redogörelse av hur överlåtelsebegränsningar reglerats i Sverige

(Kapitel 5), Frankrike (Kapitel 6) och slutligen Storbritannien (Kapitel 7). I ett avslutande kapitel knyts de olika ländernas rättsordningar samman i en komparativ analys under vilken de slutsatser som dragits under studien presenteras.

2 Allmänt om den fria överlåtbarheten av aktier

Aktiebolagsformen och dess motsvarigheter inom Europa bygger på flera karakteristiska huvuddrag och den fria överlåtbarheten av aktier är, i så gott som samtliga västeuropeiska rättssystem, ett av de mest karaktäristiska.⁵

2.1 Om den fria överlåtbarheten av aktier

Att aktier är fritt överlåtbara innebär att aktieägaren kan fritt överlåta dem. Denna princip är dubbelsidig och medför samtidigt att aktier fritt kan förvärfas. Till och med andra förfoganden över aktier såsom pantsättning, byte, gåva eller att testamentera bort dem är fritt tillåtna för aktieägaren. Denna princip omfattar också att aktien kan övergå till annan genom arv eller bodelning, utmätas eller ingå i aktieägarens konkurs.⁶

Aktieägarens rätt att fritt förfoga över sina aktier präglar av flera skäl aktiebolagsrätten. Denna princip har ansetts vara en nödvändig förutsättning för en fungerande aktiehandel samt aktiebolagens finansieringsmöjligheter. Vid avsaknad av eller starkt begränsade möjligheter att fritt avyttra aktier kommer detta att få konsekvenser för investerarens vilja att över huvud taget investera i bolag. Detta då investerarnas s.k. exitmöjligheter (möjligheter att realisera investeringen) starkt begränsas. Eftersom aktier, som huvudregel, är fritt överlåtbara kan de spridas med större enkelhet.⁷

Principen om aktiers fria överlåtbarhet har också betraktats som tillhörande aktiebolagsrättens minoritetsskyddsregler. En minoritetsaktieägare som är missnöjd med hur bolaget styrs kan alltid lämna bolaget genom att avyttra sina aktier i bolaget, dock självfallet förutsatt att det finns potentiella köpare av aktier.⁸

2.2 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Sverige

Den ovannämnda principen kommer till uttryck i 4 kap 7 § 1 st ABL, vilket föreskriver att ”aktier kan överlåtas och förvärfvas fritt”. Här bör påpekas att i denna bestämmelse används termen överlåtelse, vilket tyder på att endast singularfång (köp, byte och gåva) är avsedda. Enligt förarbetena till den nya aktiebolagslagen omfattar begreppet överlåtelse dock också tillskott till

⁵ Bråthen, Tore, *Personklausuler som omsetningsbegränsning*, s. 171

⁶ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 7

⁷ Prop. 2004/05:85, s. 250

⁸ SOU 1997:22, s. 205

juridisk person, försäljning av utmätt eller pantsatt aktie samt aktie som ingår i konkursbo.⁹

Principen om aktiers fria överlåtbarhet är emellertid inte endast begränsad till överlåtelser utan avser också andra övergångar som inte är överlåtelser såsom arv, bodelning och testamente (universalfång) samt fusion och bolagsskifte.¹⁰

Lagtextens formulering har ansetts förvirrande och inte så lyckad på den punkten att den nämner aktieöverlåtelser när det egentligen syftar till det vidare begreppet *övergång* av aktier.¹¹

2.3 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Frankrike

Som det kommer att visas längre fram i denna uppsats finns det i fransk rätt flera bolagsformer med begränsat ansvar; *société anonyme* ("SA"), *société par actions simplifiée* ("SAS") och *société à responsabilité limitée* ("SARL"). Den franska aktiebolagsrätten präglas likaså av den fria överlåtbarheten av aktier, vilket utgör essensen av aktiebolagsformen.

Art. 544 C. civ. erinrar i allmänna termer om rätten att åtnjuta och förfoga över sin egendom så länge man stannar inom lagens gräns: "*Ownership is the right to enjoy and dispose of things in the most absolute manner, provided they are not used in a way prohibited by statutes or regulations.*"

Härutöver finns det, för varje slag av bolagsform, särskilda bestämmelser som implicit stadgar om rätt för aktieägare att fritt överlåta sitt aktieinnehav.

2.3.1 Aktieöverlåtelser i ett SA

Vad gäller ett *société anonyme* har denna princip definierats negativt och kan utläsas i två artiklar av Code de commerce: art. L. 228-10 st 1 föreskriver att "*Shares are not tradable until the company is entered in the register of companies.*" och art. L. 228-23, vilken ger möjligheten att i privata SA införa samtyckesklausuler i bolagsordningen. Denna artikel, läst e contrario, anses utgöra bevis för att den fria överlåtbarheten av aktier är stark förankrad i fransk aktiebolagsrätt.

Härutöver framgår det av ett avgörande av den franska kassationsdomstolen att principen om aktiers fria överlåtbarhet är av essens för aktiebolagen.¹²

⁹ SOU 1997:22, s. 315

¹⁰ Prop. 2004/05:85, s. 263

¹¹ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 40

¹² Cass. com, 22 oktober 1969, JCP G 1970, II, 16197: "*le principe de négociabilité de l'action est de l'essence des sociétés anonymes*"

2.3.2 Aktieöverlåtelse i ett SAS

Ett SAS är en särskild form av aktiebolag. Av denna anledning är det i många avseenden underkastat samma regelverk som ett SA. Även här återfinns en negativ definition av den fria överlåtbarheten av aktier. Enligt art. L. 227-13 och 14 C. com. kan det i bolagsordningen införas en förbudsklausul som varar upp till 10 år respektive en samtyckesklausul för varje aktieöverlåtelse.

2.3.3 Andelsöverlåtelse i ett SARL

Beroende på förvärvarens egenskap är andelsöverlåtelsesystemet i ett société à responsabilité limitée annorlunda.

I art. L. 223-13 st 1 Code de commerce stadgas att *”The shares are freely transferable through succession or in the event of liquidation of community of property between spouses and are freely assignable between spouses and between ascendants and descendants.”* I ett SARL omfattar således den fria överlåtbarheten övergångar genom arv och bodelning, liksom överlåtelse mellan makar samt mellan förälder och avkomling.¹³

Vidare är överlåtelse mellan delägare i princip fria om de inte begränsas genom föreskrift om samtycke i bolagsordning.¹⁴

Emellertid anger art L. 223-14 st 1 Code de commerce att *”The shares may only be transferred to third parties outside the company with the consent of the majority of the members representing at least one half of the shares, unless the articles of association stipulate a greater majority.”* Beträffande överlåtelse till någon som står utanför ägarkretsen gäller det att varje överlåtelse skall underkastas samtycke av en majoritet av delägare som företräder minst hälften av samtliga andelar i bolaget.

2.4 Principen om aktiers fria överlåtbarhet i Storbritannien

Även i Storbritannien utgör aktieägarens rätt att fritt överlåta sina aktier en aktiebolagsrättslig grundpelare, vilken har uttryckts både i lagstiftning och i domstolarnas praxis.

¹³ Noteras bör att rätten att fritt överlåta andelar till föräldrar och avkomlingar tolkas restriktivt. Överlåtelse till exempelvis syskon, syskonbarn eller faster anses som överlåtelse till utomstående och skall härav vara föremål för samtycke.

¹⁴ Art. L. 223-16 st 1 C. com.: *”Shares may be freely assigned between members.”*

Aktiernas fria överlåtbarhet har stadgats i sektion 182 (1) CA 1985. Denna artikel föreskriver att om ej annat anges i articles of association är aktier fritt överlåtbara, dock förutsatt att Stock Transfer Act 1963 (vilken tillhandahåller ett standardformulär för aktieöverlåtelser) samt förordningar tagna under sektion 207 CA 1989¹⁵ efterlevs.

Denna princip härrör dessutom från det tidiga avgörandet *Re Smith, Knight & Co, Weston's Case* (1868) 4 Ch App 20 där det fastslogs att aktieägaren har en prima facie rätt att överlåta sina aktier och att styrelsen inte har någon diskretionär rätt, osjälvständig från någon rättighet härrörande från articles of association, att vägra registrera aktieöverlåtelser.¹⁶

¹⁵ Exempelvis Uncertificated Securities Regulations 2001, vilka möjliggör aktieöverlåtelser genom elektroniska medel.

¹⁶ Hannigan, Brenda, *Company law*, s. 359

3 Allmänt om vissa begränsningsförbehåll

Essensen av principen om den fria överlåtbarheten av aktier består i idén att för kapitalassociationer är aktier inte knutna till aktieägaren såsom delägarskapet i ett handelsbolag eller medlemskapet i en förening. De senare, s.k. personassociationer, präglas av att ägarnas roll i bolaget utgör en väsentlig del. Eftersom aktieägaren står i centrum för verksamheten i en personassociation betecknas i fransk rätt detta drag som *intuitus personae*. Motpolen dominerar kapitalassociationer och kallas för *intuitus pecuniae*, där det tillskjutna aktiekapitalet är viktigare än själva aktieägarna.

Även om den fria överlåtbarheten av aktier är en princip som skall upprätthållas i aktiebolagsrätten är den inte utan problem för vissa aktiebolag. Privata aktiebolag utgör i såväl Sverige, Frankrike som Storbritannien merparten av aktiebolag, vilka i sin tur oftast är familje- eller fåmansägda aktiebolag. I dessa bolag är ägarnas engagemang beroende av att ägarkretsen inte förändras. Att investera i ett mindre bolag tyder oftast på att aktieägaren är intresserad av att inta en aktiv roll i företaget. En strikt tillämpning av principen om den fria överlåtbarheten av aktier skulle få svåra konsekvenser för dessa bolag. Aktieägarens rätt att fritt överlåta sina aktier ställs följaktligen på sin spets mot aktieägarnas intresse i mindre bolag av att hålla ägarkretsen slutet. Det är därför väsentligt att lagstiftaren erbjuder möjlighet att införa begränsningsklausuler i bolagsordningen.¹⁷

3.1 Begränsningsförbehållens syfte

Det huvudsakliga syftet med överlåtelsebegränsningar ligger i att *”göra det möjligt för aktieägarna att förhindra oönskade förändringar i ägarkretsen”*.¹⁸

Syftet med sådana begränsningar är således att försöka förhindra att okända personer eller personer som inte har ägarnas förtroende tränger in sig i den slutna ägarkretsen. Särskilt i bolag med ett mindre spritt ägande är utformningen av ägarkretsen ofta av väsentlig betydelse för bolagets verksamhet. Detta då ägarna förväntas ta en relativt aktiv roll i bolaget. Även i större bolag kan dock ägarkretsen vara av betydelse. En mindre aktieägare kan allvarligt påverka ett bolags verksamhet och handlingskraft genom att utnyttja de skyddsmekanismer som följer av minoritetsskyddsreglerna.

¹⁷ SOU 1997:22, s. 206

¹⁸ Prop. 2004/05:85, s. 253

3.2 Hembudsklausul

3.2.1 Innebörd

Som det påpekas i förarbetena är hembudsklausulen ett svenskt fenomen. Närmare 90 % av alla svenska aktiebolag hade 1997 en sådan klausul införd i sin bolagsordning¹⁹ och omfattningen har sedan dess inte minskat i någon vidare bemärkelse. Motsvarande konstruktioner har inte kunnat påträffas i varken Frankrike eller Storbritannien.

Hembud innebär att den som förvärvar en hembudspliktig aktie måste erbjuda den eller de personer som har angetts i klausulen som lösningsberättigade att förvärva aktien. Ett utmärkande huvuddrag av denna klausul består i att hembudsskyldigheten slår till endast efter att aktieövergången har skett. En annan karakteristik för hembudsklausulen är att det är förvärvaren av aktierna som är skyldig att anmäla sitt förvärv.²⁰

Om de lösningsberättigade inte begagnar sig av lösningsrätten inom viss i bolagsordningen angiven tid, äger förvärvaren bli registrerad i aktieboken och kan därefter utöva de rättigheter som aktien medför.

3.2.2 För- och nackdelar

Eftersom hembudsskyldigheten inträder vid fullbordad aktieövergång vet de lösningsberättigade vem förvärvaren är och kan väga detta i deras beslut om att utöva sin lösningsrätt. Detta medför att de lösningsberättigade effektivt kan utestänga oönskade personer från att komma in i ägarkretsen.²¹

En nackdel med hembudsklausulen ligger i att priset för aktieöverlåtelsen kan påverkas negativt. Den tilltänkte förvärvaren är inte säker på att få de hembudspliktiga aktierna i slutändan. Om lösningsrätten utövas har det dessutom inneburit onödiga kostnader, både för bolaget och för den tilltänkte förvärvaren, för att uppnå en överenskommelse gällande aktieöverlåtelsen.²²

Den lösningsberättigade kretsen skall ha pekats ut i förväg; antingen som specifika lösningsberättigade personer eller som ”övriga aktieägare”. I det förra fallet kan detta medföra förvecklingar i samband med att ägarkretsen förändras.

¹⁹ SOU 1997:22, s. 207

²⁰ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 11

²¹ SOU 1997:22, s. 208

²² Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 14

3.3 Förköpsklausul

3.3.1 Innebörd

Förköpsklausulen innebär att en aktieägare som är bunden av ett förköpsförbehåll inte kan sälja sina aktier utan att först erbjuda aktierna till dem som angetts som förköpsberättigade. Det är således samma konstruktion som vid en hembudsklausul förutom att förköpsförfarandet inträder *före* att förvärvet skall ske samt att klausulen träffar överlåtaren istället för, som vid hembud, förvärvaren.

Inom en viss tid skall de lösningsberättigade anmäla sitt intresse av att förvärva aktierna, annars får den som önskat dra sig ur bolaget försälja sina aktier fritt.

3.3.2 För- och nackdelar

Förköpsklausulens verkan inträder först redan före det att ett fullständigt förvärv skett. Eftersom aktieövergång inte har skett än, undviker man således onödiga kostnader (exempelvis kostnader för upprättande av avtal, juridiskt biträde etc) om förköpsrätten utövas.

Förköpsförbehållet har, gemensamt med hembudsklausulen, att man måste peka ut i förväg den förköpsberättigade kretsen.²³

Överlåtaren behöver inte uppge vem som kommer att köpa aktierna när han anger att han vill dra sig ur bolaget och avyttra sitt aktieinnehav. Detta försvårar samtidigt de lösningsberättigades prövning angående huruvida de kommer att utöva sin förköpsrätt eller ej.

3.4 Samtyckesklausul

3.4.1 Innebörd

Samtyckesklausulen innebär att en aktieägare får överlåta sina aktier endast med bolagets samtycke. Likaså med förköpsklausulen inträder samtyckesklausulen före all aktieöverlåtelse. Efter en anmälan av önskad aktieavyttring skall bolaget pröva samtyckesfrågan inom en viss tid.

3.4.2 För- och nackdelar

Till fördelarna hör att man inte behöver peka ut i förväg i bolagsordningen vem som kommer att överta aktierna då en aktieägare vill lämna bolaget.

²³ Se 3.2.2

Dessutom utgör samtyckesklausulen ett stort hinder för icke önskvärda aktieöverlåtelser.

Det kan förekomma risker för att en aktieägarmajoritet missbrukar sin samtyckesrätt genom att konsekvent neka överlåtelser till utomstående. Den som önskar sälja sina aktier tvingas således göra det till majoriteten till ett för överlåtaren oförmånligt pris.²⁴

3.5 Förbudsklausul

Förbudsklausulen innebär att aktieägarna inte får avyttra sitt aktieinnehav under en viss förutbestämd tid.

Med en sådan klausul är ägarkretsen under fullständig kontroll och stabil. Den garanterar ett sammansvetsat kapital samt balans i kapitalets fördelning. Den logiska nackdelen med en sådan klausul är att en aktieägare, om denne så skulle önska det, inte kan dra sig ur bolaget annat än med övriga aktieägares samtycke.²⁵ Det bör härvid nämnas att en samtyckesklausul som inte innehåller någon reglerad utväg vid vägrat samtycke, i praktiken blir att jämställa med en förbudsklausul.

²⁴ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 81

²⁵ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 82

4 Allmänt om aktieägaravtal

Aktieägaravtal eller konsortialavtal upptar en viktig plats i såväl Sveriges som Frankrikes och Storbritanniens aktiebolagsrättsliga klimat. Detta särskilt med tanke på att sådana avtal utgör ett viktigt alternativ/komplement till bolagsordningsreglerade överlåtelsebegränsningar. En kort redogörelse av aktieägaravtals innebörd, för- och nackdelar samt rättsverkningar kommer därför att presenteras.

4.1 Aktieägaravtalets innebörd

Aktieägaravtal har definierats som ”*ett avtal varigenom alla eller vissa av aktieägarna i ett aktiebolag till komplettering av bolagsordningen reglerar utövandet av sina förvaltningsmässiga och/eller ekonomiska befogenheter samt rätten att disponera över aktierna*”.²⁶

Som ett komplement till bolagsordningen, är aktieägaravtals främsta syfte att organisera och reglera det interna förhållandet mellan aktieägare. Ett aktieägaravtal är lämpligt på grund av att det kan reglera sådant som inte bör eller kan föreskrivas i en bolagsordning.²⁷ Typiska klausuler i ett aktieägaravtal reglerar exempelvis hur aktiernas överlåtelser kan begränsas samt hur aktieägarna förbinder sig att rösta på bolagsstämma.

Ett aktieägaravtal är framför allt ett vanligt civilrättsligt avtal, vilket underkastas avtalsrätten, varför det inte generellt regleras i de olika aktiebolagslagarna.²⁸

4.2 Aktieägaravtalets för- och nackdelar

Aktieägaravtal är förenade med vissa kända för- och nackdelar, vilka är intressanta att diskutera i den kommande framställningen för att skapa förståelse för aktieägaravtalets mekanism i förhållande till bolagsordningens.

4.2.1 Hemlighet vs. publicitet

Ett aktieägaravtal har den fördelen att det inte behöver offentliggöras. Dess innehåll kan således förbli hemligt, endast känt av aktieägarna som har skrivit under avtalet. Aktieägaravtalet kan vidare ingås mellan endast vissa av aktieägarna och de övriga aktieägarna behöver således inte få kännedom

²⁶ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 15

²⁷ Stattin, Daniel, *Om aktieägaravtal*, JT 2004-05, s. 106

²⁸ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 49 f

om avtalets existens. Bolagsordningen är däremot offentlig genom att ett bolags bolagsordning, för att bli gällande, måste registreras i bolagsregistret.

4.2.2 Större avtalsfrihet

Eftersom aktiebolagslagen sätter begränsningar för vad bolagsordningen får eller inte får innehålla, erbjuder aktieägaravtalet, som instrument, en större flexibilitet för att reglera exempelvis inskränkningar i en aktieägars rätt att överlåta sina aktier.²⁹ Anser man att aktiebolagslagens regler är som en ”tvångströja för effektivt företagande”³⁰ är det onekligen en stor fördel att, vid sidan av bolagsordningen och i ett separat icke-offentligt dokument, kunna skraddarsy aktieägarnas interna förhållande. Ett aktieägaravtal ger därför större utrymme för att kunna anpassas till de avtalandes behov och önskemål för bolaget.

4.2.3 Ändringar i ett aktieägaravtal

Ett aktieägaravtal har likaledes fördelen att kunna ändras på ett enkelt och snabbt sätt. Som ett vanligt avtal, ändras ett aktieägaravtal genom avtalstillägg. Formaliteterna för att göra ändringar i en bolagsordning är mycket tyngre, då det kräver beslut av bolagsstämman. I fåmansbolag är sammankallande av bolagsstämman mer av en formaliafråga som relativt lätt kan hanteras om samtliga aktieägare är närvarande på bolagsstämman. I bolag med spritt ägande kräver det en relativt tungrodd process. Härtill kommer i bägge fallen att en stark röstmajoritet på bolagsstämman måste uppnås. Ett aktieägaravtal kräver å andra sidan konsensus mellan samtliga parter till avtalet.

4.2.4 Oklara rättsverkningar

Den största nackdelen med aktieägaravtal är dess oklara rättsverkningar (mellan aktieägarna, i förhållande till bolaget samt i förhållande till tredje man). Ett aktieägaravtals rättsverkningar presenteras närmare under nästa rubrik.

4.3 Aktieägaravtalets rättsverkningar

Här kommer att allmänt studeras vilka effekterna är när en aktieägare som tecknat ett aktieägaravtal handlar i strid med avtalets innehåll. Vad händer om en aktieägare avyttrar sitt aktieinnehav i bolaget i strid med en begränsningsklausul i aktieägaravtalet?

²⁹ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 28

³⁰ Sandström, Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 79

Eftersom aktieägarna har tecknat avtalet gäller, till följd av allmänna avtalsrättsliga principer, att avtalet är bindande för dem.³¹ Det är en vedertagen uppfattning att överlåtelsebegränsningar i ett aktieägaravtal endast är obligationsrättsligt bindande för de avtalande parterna.³²

Handlar aktieägaren i strid med det som står i ett aktieägaravtal står han i fara att bli föremål för de vanliga avtalsrättsliga påföljderna.

Den rådande rättsuppfattningen är samtidigt att en begränsningsklausul i ett aktieägaravtal är ovidkommande för bolaget och saknar således verkan gentemot det. Detta innebär att en begränsningsklausul införd i ett aktieägaravtal inte hindrar att den som förvärvat aktier i strid med begränsningsklausulen införs i aktieboken.³³ Ett aktieägaravtal som reglerar överlåtelsebegränsningar för aktier i bolaget utgör därför ett instrument som i sig kan uppfattas som svagt och tandlöst. Av denna anledning behöver aktieägaravtalet oftast kompletteras med någon form av bolagsordningsreglerad överlåtelsebegränsning.

³¹ Johansson, Svante, *Nials associationsrätt i huvuddrag*, s. 298

³² Se t.ex. Rodhe, *Aktiebolagsrätt*, s. 163; Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 91

³³ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 31

5 Det svenska regelverket

Efter en kortfattad redogörelse om hur begränsningsklausuler har använts inom aktiebolagsrätten under de senaste 30 åren, kommer jag att belysa den nuvarande gällande lagstiftningen på området.

5.1 Kort om svenska aktiebolag

I Sverige är aktiebolagsformen den enda typen av bolagsform med begränsat personligt ansvar. Aktiebolagslagen gäller generellt för aktiebolag. Emellertid finns det ett antal olika former av aktiebolag vilka, var för sig, särregleras i olika avseenden inom ramen för aktiebolagslagen. Den svenska lösningen är således att ha en lag för samtliga aktiebolag men att på de punkter och i de avseenden där särreglering är nödvändig, uttryckligen stadga avvikelser.

De olika former av aktiebolag som förekommer är privat/publikt och kupong-/avstämningsbolag.

5.1.1 Privat/publikt aktiebolag

I 1 kap 2 § ABL stadgas att ett aktiebolag kan vara privat eller publikt. Den 30 juni 2006 fanns drygt 307 840 aktiebolag registrerade hos Bolagsverket, varav 1391 var publika.³⁴

Det som karakteriserar skillnaden mellan ett privat och ett publikt aktiebolag är att ett publikt aktiebolag kan vända sig till allmänheten för att anskaffa kapital.³⁵ Vidare förekommer skillnader avseende kravet på minsta registrerade aktiekapital. Ett privat aktiebolags minsta aktiekapital skall vara 100 000 kronor³⁶ medan minimikapitalet för ett publikt bolag uppgår till 500 000 kronor³⁷.

Påpekas bör att ett bolags aktier skall vara fria från överlåtelsebegränsningar för att kunna vara föremål för handel på marknaden, dvs. vara registrerade för handel på börs eller auktoriserad marknadsplats.³⁸

³⁴ Källa: telefonsamtal med Bolagsverket den 27 juli 2006

³⁵ 1 kap 7 § ABL

³⁶ 1 kap 5 § ABL

³⁷ 1 kap 14 § ABL

³⁸ 1 kap 1 § a) Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 1995:43) om inregistrering av fondpapper

5.1.2 Kupongbolag/avstämningsbolag

Avstämningsbolag definieras i 1 kap 10 § ABL som ”ett aktiebolag vars bolagsordning innehåller förbehåll om att bolagets aktier skall vara registrerade i ett avstämningsregister enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument.” Ett avstämningsbolags aktier återfinns således inte i pappersform utan är registrerade i en databas hos VPC AB. De aktiebolag som inte har ett avstämningsförbehåll i sin bolagsordning kallas kupongbolag.³⁹

5.2 Tillbakablick på 1975 års aktiebolagslag

I 1975 års aktiebolagslag (vilken gällde fram till och med den 31 december 2005) fanns det få möjligheter att införa begränsningsklausuler i bolagsordningen. Av denna anledning kompletterades ofta bolagsordningsreglerade begränsningsklausuler med regleringar i aktieägaravtal.

5.2.1 Bolagsordningsreglerade omsättningsbegränsningar

Fram till 2005 års aktiebolagslags ikraftträdande fanns det endast en möjlighet att införa överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen: hembudsförbehållet.

5.2.1.1 Om hembud

Möjligheten att införa hembudsklausulen framgick av 3 kap 3 § 1975 års ABL: ”I bolagsordningen kan intagas förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie, som övergår till ny ägare”.

I denna bestämmelse kan man se att hembudsklausulen innehar särskilda egenskaper. För det första kan hembudsklausulen utformas så att den blir tillämplig på alla fång (”övergår”). Denna klausul kan således tillämpas på alla former av aktieövergång, dvs. inte bara singularfång utan också universalfång (trots att man ibland undantar dem), exekutiv försäljning, försäljning enligt konkurslagen samt förvärv på grund av fusion.⁴⁰ För det andra gäller att hembudsklausul kan intas i bolagsordningen på alla former av aktiebolag, oavsett om de är privata eller publika, kupongbolag eller avstämningsbolag.

³⁹ Sandström, Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 58

⁴⁰ Rodhe, *Aktiebolagsrätt*, s. 159

Efter att en aktieövergång skett (en aktieägare har t.ex. sålt sitt aktieinnehav) skall förvärvaren av de hembudspliktiga aktierna anmäla sitt förvärv hos bolagets styrelse. Styrelsen skall därefter genast skriftligen meddela detta till de lösningsberättigade, vilka har högst två månader på sig (eller den i bolagsordningen angivna tiden, vilken dock inte får överstiga två månader) för att meddela styrelsen om att de vill lösa aktierna. Lösenbeloppet skall vidare bestämmas och erläggas inom den i bolagsordningen angivna tiden, dock högst en månad från den tidpunkt då lösenbeloppet blir bestämt.

5.2.1.2 Hembud och passivering av rösträtten

Aktieägandet innebär att vissa rättigheter tillkommer aktieägaren. Dessa rättigheter brukar indelas i två kategorier: ekonomiska och förvaltningsmässiga rättigheter. De ekonomiska rättigheter som är knutna till aktier är i huvudsak rätten att erhålla vinstutdelning medan de förvaltningsbefogenheterna är mer en rätt att delta i beslutsfattandet vid bolagsstämma.⁴¹

Ett relativt stort problem som uppstod med hembudsförfarandet enligt 1975 års ABL var att rösträtten för de överlåtna aktierna blev passiverad under övergångstiden. Med passivering av rösträtten menas att fram till dess de hembudspliktiga aktierna skulle ha lösts in eller inte lösts in av de lösningsberättigade och förvärvaren skulle införas i aktieboken, kunde varken förvärvaren eller den förutvarande aktieägaren utöva ”*annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av ny aktie vid nyemission*” (3 kap 3 § sista st 1975 års ABL). Med andra ord kunde förvärvaren av hembudspliktiga aktier endast utöva de ekonomiska rättigheter som härrör från aktierna, dvs. rätten till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av aktier, teckningsoptioner eller konvertibler.⁴²

Detta innebar en stor obalans vid en bolagsstämma om en större aktiepost överlåts. Ingen rösträtt kunde utövas för de överlåtna aktierna och därmed fick de övriga aktieägarna en större influens på bolagsstämman än vad de borde ha haft i vanliga fall, vilket kunde få allvarliga konsekvenser för verksamheten i bolaget som inte med nödvändighet kunde fortgå som tidigare avsetts.⁴³

5.2.2 Alternativet till bolagsordningsreglerade omsättningsbegränsningar: aktieägaravtal

I mindre aktiebolag som familjeföretag eller fåmansägda aktiebolag har införandet av ett hembudsförbehåll i bolagsordningen inte helt kunnat svara

⁴¹ Sandström, Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 136

⁴² Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 208

⁴³ SOU 1997:22, *Aktiebolagets kapital*, s. 327

mot aktieägarnas behov av att kunna kontrollera äganderättskretsen på ett tillfredställande sätt.⁴⁴

I svensk rätt utgör aktieägaravtal enkla bolag enligt lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag och följer därmed dess regler beträffande varaktigheten och möjligheter till uppsägning av aktieägaravtalet.⁴⁵ Detta innebär att om aktieägaravtalet har träffats för obestämd tid kan avtalet sägas upp när som helst och kommer till följd därav att upphöra 6 månader efter uppsägning.⁴⁶ BL är i stora delar dispositiv. Emellertid gäller, så länge ett avtal är ingånget på obestämd tid, att avtalet kan sägas upp när som helst (med iakttagande av den i lag angivna 6-månadersfristen eller, om annan uppsägningstid avtalats, sådan uppsägningstid.). Av denna anledning ingås aktieägaravtal generellt på bestämd tid.

5.2.2.1 Aktieägaravtalets begränsningsklausuler

Eftersom det tidigare endast fanns möjlighet att genom bolagsordningen begränsa aktieomsättningar genom införande av en hembudsklausul, blev lösningen, i praktiken, att införa andra typer av begränsningsklausuler i ett aktieägaravtal. Såväl samtyckesklausuler som förköps- eller förbudsklausuler har länge varit vanligt förekommande i svenska aktieägaravtal.⁴⁷

5.2.2.1.1 Samtyckesklausuler i aktieägaravtal

Först gäller det att identifiera vilka slags fång och vilka subjekt som kommer att omfattas av klausulen. Vidare skall ordningen för samtyckesförfarandet regleras samt vilka skäl som kan utgöra giltig grund för nekande av samtycke. Ett exempel på en sådan klausul i ett aktieägaravtal kan vara följande:⁴⁸

”Part får inte överlåta eller pantsätta sina aktier i X-bolaget utan övriga aktieägares samtycke. Begäran om samtycke skall framställas till övriga aktieägare senast två månader före ordinarie bolagsstämma med uppgift om vem som avser förvärva aktierna eller motta dem som pant. Beslut om samtycke skall fattas på ordinarie bolagsstämma och måste biträdas av samtliga närvarande aktieägare. Beslut om vägrat samtycke skall vila på saklig grund och innehålla skriftlig motivering. Samtycke får inte meddelas om aktierna skall överlåtas till någon som driver med bolaget konkurrerande verksamhet. Om bolagsstämman inte beslutar i frågan, skall det anses som om samtycke givits.

⁴⁴ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 26

⁴⁵ a.a., s. 35

⁴⁶ 4 kap 7 § 2 st BL, samt 2 kap 24 § st 2 BL

⁴⁷ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 21

⁴⁸ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 78-81

Har aktieägare vägrats samtycke, och anvisar inte övriga aktieägare annan köpare inom tre månader, räknat från den tidpunkt då beslut om vägrat samtycke fattades, skall det anses som om samtycke givits.

Har samtycke givits eller skall det anses som om samtycke givits, är överlåtande aktieägare skyldig tillse att förvärvaren skriftligen till alla delar biträder detta avtal. Vid sådant förhållande är övriga aktieägare jämväl förhindrade att begära inlösen av aktierna enligt bolagsordningens lösningsklausul.”

5.2.2.1.2 Förköpsklausuler i aktieägaravtal

Även vad gäller förköpsklausuler är det viktigt att precisera vilka fång och subjekt som omfattas av förköpsrätten, samt kretsen av förköpsberättigade och förköpsförfarandet i övrigt.

Kansmark & Roos har givit följande förslag på utformning av ett förköpsförbehåll⁴⁹:

”Aktie får inte övergå till annan aktieägare i bolaget eller till person, som inte förut är aktieägare i bolaget, utan att dessförinnan ha hembjudits övriga aktieägare till inlösen.

Hembudsskyldigheten skall fullgöras genom anmälan till X. När anmälan gjorts, skall X genast skriftligen meddela detta till varje förköpsberättigad.

Anmäler sig flera förköpsberättigade, skall de till förköp hembjudna aktierna så långt kan ske fördelas dem emellan i proportion till det antal aktier envar förut innehar. Överskjutande aktier eller aktier skall fördelas genom lottning.

När anmälan gjorts, skall X genast skriftligen meddela detta till varje förköpsberättigad med anmodan till den, som önskar begagna sig av förköpsrätten, att skriftligen framställa förköpsanspråk hos honom inom två månader från den dag då anmälan gjordes.

Avstår de förköpsberättigade från att utöva förköpsrätten eller framställs inte förköpsanspråk inom nämnda tid, äger den hembjudande aktieägaren fritt överlåta aktierna inom sex månader från utgången av den tid, inom vilken förköpsanspråk skulle ha framställts...

Har part efter vederbörligt hembud inte funnit någon förköpsintresserad och har han inte heller inom sex månader från utgången av den tid inom vilken förköpsanspråk skulle ha framställts funnit utomstående köpare, äger han påfordra att bolaget träder i likvidation. I denna situation är samtliga parter skyldiga att på bolagsstämma rösta för likvidationsbeslut på förslag av den part som inte lyckats avhända sig aktierna. Skulle bolagsstämman besluta att

⁴⁹ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 68-77

bolaget inte skall träda i likvidation, är de parter som röstat emot likvidationsförslaget skyldiga att lösa den ifrågavarande partens aktier till ett belopp som motsvarar det i förköpsklausulen fastställda. Har flera röstat emot förslaget föreligger inlösningsskyldighet enligt vad som föreskrivs då flera anmält sig till förköp.

Genom förköp förvärvade aktier skall inlösas kontant inom en månad från den tidpunkt, då lösenbeloppet blev bestämt.

Parterna skall träffa överenskommelse om lösenbelopp för aktierna. Kan överenskommelse ej uppnås, skall lösenbeloppet bestämmas av skiljemän enligt lag. Lösenbeloppet skall motsvara aktiernas verkliga värde vid tidpunkten för lösningsanspråkets framställande.”

5.2.2.1.3 Förbudsklausuler i aktieägaravtal

Även här gäller det att skissera klausulens omfång, vilket kan endast omfatta frivilliga överlåtelser och pantsättning.⁵⁰

Eftersom en förbudsklausul innebär en viktig inskränkning i principen om aktieägarnas rätt att överlåta sina aktier är det av ytterst vikt att begränsa förbudet till en kort tidsperiod, under äventyr att jämkas med hjälp av 36§ Avtalslagen.

Kansmark & Roos har formulerat en standard förbudsklausul på följande sätt⁵¹:

”Aktieägare får inte inom två år från detta avtals undertecknande till annan överlåta eller pantsätta aktier, som omfattas av detta avtal.”

5.2.2.2 Aktieägaravtalets rättsverkningar i Sverige

Efter att ha presenterat hur olika begränsningsklausuler kan utformas i aktieägaravtal är det av vikt att studera närmare vilka rättsverkningar aktieägaravtal har i svensk rätt.

Rättsläget beträffande aktieägaravtalets verkan är oklart och beror på gentemot vilket subjekt det gäller.

5.2.2.2.1 Verkan aktieägarna emellan

I svensk rätt är doktrinen ense om att ett aktieägaravtal är fullt giltigt mellan de avtalande parterna.⁵² Som det har påpekats ovan gäller de vanliga avtalsrättsliga reglerna och sanktionerna om bestämmelser i ett aktieägaravtal inte efterlevs. En aktieägare som, i strid med en

⁵⁰ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 81

⁵¹ a.a., s. 82

⁵² a.a., s. 29

begränsningsklausul i aktieägaravtalet, avyttrar sina aktier kan drabbas av olika sanktioner som regleras i avtalet såsom vite eller skadestånd. 36§ Avtalslagen kan dessutom komma i fråga vad gäller jämkning av oskäligen klausuler.

5.2.2.2 Verkan mot tredje man

Vilka effekter har ett aktieägaravtal gentemot förvärvaren av exempelvis förköpspliktiga aktier om förköpsförfarandet inte följts av den överlåtande aktieägaren?

Trots att doktrinen pekar i en viss riktning är rättsläget tämligen oklart. Sandström menar dock, i anslutning med Kansmark & Roos, att om förvärvaren före överlåtelsen har fått kännedom om att de överlåtande aktierna är behäftade med en begränsningsklausul (han är alltså i ond tro), blir han bunden av aktieägaravtalet.⁵³ Detta innebär att en god troende förvärvare av förköpspliktiga aktier inte är bunden av begränsningsklausulen.⁵⁴

Sjöman förhåller sig dock lite mer reserverad och anser att frågan om aktieägaravtalets verkan mot tredje man inte har fått tillräckligt stöd i rättspraxis för att kunna vara lika bestämd. Sjöman påpekar samtidigt att det är relativt oklart vad menas med att förvärvaren är bunden av begränsningsklausulen; blir förvärvet ogiltigt eller blir överlåtelsen giltig men aktierna kan frånvinnas förvärvaren?⁵⁵

5.2.2.3 Verkan mot bolaget

Frågan är huruvida en aktieöverlåtelse som skett i strid med en begränsningsklausul har någon bolagsrättslig verkan.

Doktrinen står på att avtalade överlåtelsebegränsningar saknar verkan mot bolaget. Detta medför att en förvärvare som köpt aktier i strid med en begränsningsklausul ändå skall införas i aktieboken.⁵⁶

Ett beslut från Svea hovrätt av den 17 mars 2004 konfirmerar denna ståndpunkt. Aktieägaren C förvärvade förköpspliktiga aktier av aktieägaren A i strid med en förköpsklausul i det aktieägaravtal som A var part till. Hovrätten slog fast att: *”En person [skall], även om denna förvärvat aktierna i strid med en förköpsklausul i ett aktieägaravtal, betraktas som en aktieägare i förhållande till bolaget om lagens och bolagsordningens bestämmelser iakttagits. --- Ett sådant förvärv är från aktiebolagsrättslig synpunkt giltigt och kan läggas till grund för registrering i aktieboken med efterföljande rösträtt på bolagsstämman för aktierna. Den omständigheten att aktiebolaget har biträtt aktieägaravtalet innebär inte att avtalet får*

⁵³ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 30 och Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 83

⁵⁴ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 22

⁵⁵ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 56

⁵⁶ Kansmark & Roos, *Aktieägaravtal*, s. 31 och Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 82

direkt verkan mot bolaget. Ett aktieägaravtal anses nämligen inte medföra några bolagsrättsliga verkningar...”.⁵⁷ Inget prövningstillstånd meddelades av Högsta domstolen.

Sjöman understryker att den av doktrinen framförda ståndpunkten att aktieägaravtal kan ha verkan mot en ondtröende förvärvare samtidigt som det hävdas att aktieägaravtal inte tillerkänns någon verkan mot bolaget, framstår som motsägelsefull.⁵⁸

5.3 2005 års ABL, en modernisering

Den nyhet i 2005 års aktiebolagslag som är av betydelse för denna studie består i bland annat av att möjligheten att införa flera begränsningsklausuler i bolagsordningen har öppnats upp.

5.3.1 Förändringar i hembudsförfarandet

Den förutvarande aktiebolagslagen tillät redan införandet av hembudsförbehåll i bolagsordningen. Några förbättrande förändringar har gjorts i hembudsmekanismen.

5.3.1.1 Korrigerande förbättringar

Hembudsförfarandet i 2005 års ABL är i huvuddrag likartat med förfarandet från 1975 års ABL. De förändringar och tillägg som har gjorts kan kortfattat presenteras enligt följande:

- ❖ Ett hembudsförbehåll skall numera också innehålla uppgift om huruvida partiell inlösen skall tillåtas, hur villkoren för inlösen skall bestämmas samt inom vilken tid en tvist om inlösen skall prövas (4 kap 28 § ABL).
- ❖ Vid döden av en aktieägare av hembudspliktiga aktier skall hembudsklausulen kunna göras gällande mot dödsboet om aktierna inte har övergått inom ett år från dödsfallet (4 kap 29 § ABL).
- ❖ Anmälningar från förvärvaren om hembud och från de lösningsberättigade om att de önskar utöva sin lösningsrätt skall dokumenteras av bolaget (4 kap 32 § ABL).
- ❖ I förbehållet skall det också kunna anges vem av överlåtaren och förvärvaren som under hembudstiden skall kunna rösta för en hembudspliktig aktie (4 kap 35 § ABL). Problemet om passivering av rösträtten går därmed numera att undvika. För det fall att ingen särskild reglering görs härom synes dock problematiken kvarstå oförändrad.

⁵⁷ Svea hovrätts beslut 2004-03-17 i mål nr Ö 1923-04

⁵⁸ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 59

5.3.1.2 Standardhembudsklausul

En standard hembudsklausul införd i bolagsordningen har utformats på följande sätt av Bolagsverket⁵⁹:

”Hembudsskyldighet

Har en aktie övergått från en aktieägare till en person som inte är aktieägare i bolaget har övriga aktieägare rätt att lösa aktien. Lösningrätten ska kunna utnyttjas även för ett mindre antal aktier än erbjudandet omfattar. Den nye ägaren av aktien ska genast skriftligen anmäla övergången till aktiebolagets styrelse. Han ska också visa på vilket sätt han har fått äganderätt till aktien. När anmälan om en akties övergång har gjorts ska styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är känd för aktiebolaget. Styrelsen ska uppmana de lösningsberättigade att skriftligen framställa lösningsanspråk hos aktiebolaget, senast inom två månader räknat från anmälan hos styrelsen om övergången.

Företräde mellan flera lösningsberättigade

Anmäler sig fler än en lösningsberättigad ska samtliga aktier så långt det är möjligt fördelas mellan de lösningsberättigade i förhållande till deras tidigare innehav av aktier i aktiebolaget. Återstående aktier fördelas genom lottning av aktiebolagets styrelse eller, om någon lösningsberättigad begär det, av notarius publicus.

Lösenbelopp och betalning

Har en aktie som är underkastad lösningrätt överlåtit mot vederlag ska lösenbeloppet motsvara vederlaget om inte särskilda skäl föranleder annat. Lösenbeloppet ska erläggas inom en månad från den tidpunkt lösenbeloppet blev bestämt.

Tvist

Talan i en fråga om hembud måste väckas inom två månader från den dag då lösningsanspråket framställdes hos aktiebolaget.”

5.3.2 Ökade möjligheter att införa föreskrifter i bolagsordningen

Den nu gällande aktiebolagslagen möjliggör för första gången införandet av samtyckes- och förköpsförbehåll i svenska bolagsordningar.

⁵⁹ http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/nyab/bol_ordn_med_hembud_nyab.doc

5.3.2.1 Samtyckesförbehåll

5.3.2.1.1 Samtyckesklausulens innehåll

Möjligheten att ta in ett samtyckesförbehåll i bolagsordningen har för det första begränsats till att endast gälla för kupongbolag (4 kap 8 § ABL).

Ett samtyckesförbehåll skall innehålla vissa obligatoriska uppgifter. Enligt 4 kap 9 § 1 st 1 p ABL skall det framgå vem av bolagsstämman eller styrelsen som kan pröva frågan om samtycke. Organet som ansvarar för samtyckesfrågan kan inte delegera eller överlämna uppgiften åt t.ex. styrelsens ordförande eller den verkställande direktören.⁶⁰

Förbehållets tillämpningsområde skall framgå av förbehållet (4 kap 9 § 1 st 2 p ABL). Härmed gäller att samtyckesförbehållet endast får omfatta överlåtelser, dvs. singularfång. Andra fång såsom universalfång eller pantsättning kan inte gälla. Överlåtelser av utmäta aktier eller aktier som ingår i konkursbo kan inte heller underkastas bolagets samtycke (4 kap 10 § ABL).

Vidare föreskriver 4 kap 9 § 1 st 3 p ABL att förbehållet skall innehålla uppgift om partiellt samtycke skall tillåtas.

Det är också av vikt att samtyckesklausulen behandlar villkoren för övertagande i fall bolaget vägrat samtycke, särskilt vad gäller fastställandet av priset (4 kap 9 § 1 st 4 p ABL). Förutom det faktum att villkor som leder till ett otillbörligt resultat för någon av parterna kan jämkas enligt 4 kap 15 § ABL har aktieägarna fria händer för att lösa prisfrågan.⁶¹ Är prisfrågan inte reglerad i förbehållet skall aktiernas pris bestämmas så att det motsvarar det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden (4 kap 9 § 2 st ABL).

I 4 kap 9 § 1 st 5 p ABL anges att tidsfristen inom vilken bolaget skall meddela beslut i fråga om samtycke skall fastställas mellan en och tre månader från ansökans mottagande av bolagets styrelse.⁶²

Likaså skall den tidsfrist (mellan en till två månader från den dag då bolaget meddelade aktieägaren sitt beslut (4 kap 9 § 1 st 6 p ABL)) inom vilken talan mot bolagets samtyckesprövning eller mot villkoren om övertagande⁶³ skall göras.

Slutligen skall samtyckesklausulen indikera tidsfristen, högst en månad från tidpunkten då priset för aktierna blev bestämt, inom vilken betalning skall ske för aktier som har övertagits av en annan köpare till följd av bolagets vägrade samtycke (4 kap 9 § 1 st 7 p ABL). Om betalning inte erlaggs inom

⁶⁰ Prop. 2004/05:85 s. 548

⁶¹ Prop. 2004/05:85 s. 548

⁶² Prop. 2004/05:85 s. 550

⁶³ 4 kap 14 § ABL

den angivna tiden, förfaller bolagets rätt att vägra samtycke. Det anses tillräckligt att betalningen är tillgänglig för lyftning i bank.⁶⁴ Har priset fastställts på förhand i bolagsordningen är lagtexten av ingen hjälp för att kunna veta från vilken tidpunkt fristen skall räknas.⁶⁵

5.3.2.1.2 Anmälan om överlåtelse av samtyckespliktiga aktier

I enlighet med 4 kap 11 § ABL skall en sådan anmälan göras hos bolagets styrelse före överlåtelsen, även om det är bolagsstämman som ansvarar för samtyckesprövningen.⁶⁶ Det skall framgå av ansökan vem den tilltänkte förvärvaren är och, i fall samtycke skulle vägras, skall uppgift om att överlåtaren önskar att en ny förvärvare anvisas av bolaget anges. I så fall skall överlåtaren samtidigt ange samtliga villkor för överlåtelsen (4 kap 11 § 2 st ABL). Skulle överlåtaren inte uttrycka någon önskan om att bolaget skall anvisa en annan förvärvare i fall samtycke vägras kan denne återkalla sin ansökan utan att ådra sig någon betalningsskyldighet för de kostnader som bolaget kan ha haft.⁶⁷

Bolaget får inte vägra samtycke till överlåtelsen utan att ange skälen för det (4 kap 12 § 1 st ABL). Att bolaget inte motiverar sitt beslut innebär dock inte att beslutet saknar verkan. Emellertid har lagstiftaren ansett detta vara en omständighet som bör tillmätas betydelse vid fördelningen av kostnadsansvaret om talan har väckts.⁶⁸ Samtycke till överlåtelsen skall anses ha givits dels om bolaget inte anvisar någon annan köpare trots att överlåtaren har begärt det i sin ansökan, dels om bolaget inte fattat sitt beslut i samtyckesfrågan inom den frist som angetts i klausulen.⁶⁹

Enligt 4 kap 13 § ABL skall bolagets beslut i samtyckesfrågan skickas till överlåtaren. Har styrelsen dessutom fattat beslut att lämna samtycke, skall samtliga aktieägare skriftligt underrättas.

Har bolaget gett sitt samtycke gäller beslutet i sex månader från den tidpunkt då bolaget underrättat överlåtaren (4 kap 16 § ABL). Om bolaget inte lämnat sitt samtycke inom tidsfristen enligt 4 kap 9 § 1 st 5 p ABL, gäller samtycket istället i sex månader från utgångspunkten av denna tidsfrist. Samtycket gäller endast överlåtelse till den förvärvare som har angetts i beslutet.⁷⁰ Har överlåtaren önskat att bolaget skall anvisa en ny förvärvare i fall av vägrat samtycke och har bolaget lämnat sitt samtycke, gäller bolagets samtycke endast om överlåtelsevillkoren inte är förmånligare för förvärvaren än de som angetts i ansökan.

⁶⁴ Prop. 2004/05:85 s. 549

⁶⁵ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 75

⁶⁶ Prop. 2004/05:85 s. 550

⁶⁷ SOU 1997:22, s. 319

⁶⁸ Prop. 2004/05:85 s. 551

⁶⁹ 4 kap 12 § 2 och 3 st ABL

⁷⁰ Prop. 2004/05:85 s. 553

5.3.2.1.3 Verkan av överlåtelser i strid med förbehållet

Det framgår av 4 kap 17 § ABL att en aktieöverlåtelse som står i strid med en samtyckesklausul eller mot 4 kap 16 § ABL är ogiltig och prestationerna skall gå åter. Samtyckespliktiga aktier som överlåtits av en aktieägare utan att bolagets samtycke inhämtats skall således lämnas åter till överlåtaren och vederlaget för aktierna skall återbäras till förvärvaren.

5.3.2.1.4 Standardsamtyckesförbehåll

Här kan visas hur Bolagsverket har utformat ett typiskt samtyckesförbehåll⁷¹:

”Den som avser att överlåta aktie till annan aktieägare i bolaget, eller till någon som inte är aktieägare i bolaget, ska genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse begära bolagets samtycke till överlåtelsen. Frågan om samtycke ska prövas av styrelsen.

Samtycke kan bara ges för alla de aktier som begäran om samtycke avser.

Av ansökan ska framgå vem den tilltänkte förvärvaren är och om överlåtaren vill att bolaget ska anvisa någon annan förvärvare om samtycke vägras. Överlåtaren ska ange samtliga villkor för överlåtelsen i sin ansökan.

Inom två månader från behörig ansökan om samtycke ska bolaget meddela beslut i frågan.

Aktieägare som är missnöjd med bolagets beslut att vägra eller ge samtycke får väcka talan vid allmän domstol inom en månad från det att bolagets beslut skickades till den aktieägare som begärt samtycke.

De aktier som överlåtits till en av bolaget anvisad köpare ska betalas inom en månad från den tidpunkt då priset på aktierna blev bestämt.”

5.3.2.2 Förförbehåll

5.3.2.2.1 Förförbehållsklausulens innehåll

I likhet med samtyckesklausulen kan en förförbehållsklausul endast införas i bolagsordning för kupongbolag (4 kap 18 § ABL).

Vissa obligatoriska uppgifter skall anges. Enligt 4 kap 19 § 1 st 1 p ABL skall förbehållets tillämpningsområde framgå. Förförbehållet får endast omfatta överlåtelser, dvs. singularfång. Andra fång såsom universalfång eller pantsättning kan inte göras föremål för en förförbehållsklausul. Överlåtelser

⁷¹ http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/exempel_samtycke.doc

av utmäta aktier eller aktier som ingår i konkursbo kan däremot omfattas av en förköpsklausul.⁷²

Vidare föreskriver 4 kap 19 § 1 st 2 p ABL att förbehållet skall innehålla uppgift om partiellt förköp skall vara möjligt.

I 4 kap 19 § 1 st 3 p ABL stadgas att kretsen av förköpsberättigade och den ordning i vilken de skall erbjudas förköp skall anges i förköpsklausulen.

Villkoren för förköp skall framgå av förköpsförbehållet (4 kap 19 § 1 st 4 p ABL). Villkor som leder till ett otillbörligt resultat för någon av parterna kan jämkas enligt 4 kap 24 § ABL. Härutöver har aktieägarna dock fria händer att reglera prisfrågan.⁷³ Är prisfrågan inte reglerad i förbehållet skall aktiernas pris bestämmas så att det motsvarar det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden (4 kap 19 § 2 st ABL).

Förköpsanspråket skall framställas hos bolaget inom en i bolagsordning angiven tid mellan en och två månader från bolagets mottagande av erbjudandet om förköp (4 kap 19 § 1 st 5 p ABL). Samma tidsfrist gäller för väckande av talan angående förköp (4 kap 9 § 1 st 6 p ABL).

Slutligen skall förköpsförbehållet indikera tidsfristen, högst en månad från tidpunkten då priset för aktierna blev bestämt, inom vilken betalning skall erläggas för förköpta aktier (4 kap 19 § 1 st 7 p ABL). Om betalning inte erläggs inom den angivna tiden, har den överlåtande aktieägaren rätt att fritt överlåta aktierna (4 kap 25 § ABL). Har priset fastställts på förhand i bolagsordningen är lagtexten återigen av ingen ledning för att kunna veta från vilken tidpunkt fristen skall räknas.⁷⁴

5.3.2.2 Anmälan om överlåtelse av förköpspliktiga aktier

Enligt 4 kap 20 § ABL skall en anmälan om överlåtelse av förköpspliktiga aktier göras hos bolagets styrelse före överlåtelsen. Förköpsvillkoren skall framgå av ansökan.

En sådan anmälan skall genast antecknas i aktieboken med uppgift om dagen för förköpserbjudandet (4 kap 20 § 2 st ABL). Noteras bör att lagtexten varken reglerat frågan om överlåtarens bundenhet vid sitt förköpserbjudande eller den förköpsberättigades bundenhet vid sitt förköpsanspråk.⁷⁵ Varje aktieägare skall dessutom skriftligt underrättas om erbjudandet (4 kap 20 § 3 st ABL).

Önskar en förköpsberättigad utnyttja sin förköpsrätt skall han anmäla detta till bolagets styrelse inom den i förköpsklausulen angivna tidsfristen. Även

⁷² SOU 1997:22, s. 322

⁷³ Prop. 2004/05:85 s. 555

⁷⁴ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 115

⁷⁵ a.a., s. 117 ff

en sådan anmälan skall antecknas i aktieboken med angivande av det datum då anmälan skett (4 kap 21 § ABL).

Är den överlåtande aktieägaren och den som gjort ett förköpsanspråk inte överens i frågan om rätten till förköp eller förköpsvillkoren får den siste väcka talan inom den tidsfrist som angetts i klausulen (4 kap 22 § 1 st ABL). En sådan tvist kan prövas genom skiljeförfarande om så anges i förköpsklausulen (2 st). Om talan väckts skall det genast anmälas av käranden hos bolagets styrelse, vilken ska göra en anteckning i aktieboken härom (3 st).

Enligt 4 kap 23 § ABL har en aktieägare rätt att begära att bolaget utfärdar ett intyg beträffande samtliga anteckningar som gjorts rörande hans aktier i aktieboken till följd av förköpsförfarandet.

Om ingen förköpsberättigad utövar sin förköpsrätt har överlåtaren rätt att under en period av sex månader därefter överlåta aktierna (4 kap 25 § ABL). I så fall får överlåtelsen inte ske på villkor som är förmånligare för köparen än de förköpsvillkor som överlåtaren angett i sitt erbjudande om förköp.

5.3.2.2.3 Verkan av överlåtelser i strid med förbehållet

Det framgår av 4 kap 26 § ABL att en aktieöverlåtelse som står i strid med en förköpsklausul eller mot 4 kap 25 § ABL är ogiltig och prestationerna skall gå åter. Förköpspliktiga aktier som överlåtits av en aktieägare utan att aktierna erbjudits till de förköpsberättigade skall således lämnas åter till överlåtaren och vederlaget för aktierna skall återbäras till förvärvaren.

5.3.2.2.4 Standardförköpsförbehåll

Bolagsverket har publicerat på sin hemsida⁷⁶ hur en standardförköpsklausul kan utformas:

”Den som avser att överlåta aktie till annan aktieägare i bolaget, eller till någon som inte är aktieägare i bolaget, ska genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse erbjuda övriga aktieägare att köpa aktien. Av anmälan ska framgå de villkor som gäller för förköpet.

Erbjudandet om förköp kan bara utnyttjas för alla de aktier som erbjudandet omfattar.

När aktie har anmälts till förköp ska styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje förköpsberättigad med anmodan till den som önskar begagna sig av förköpsrätten att skriftligen framställa förköpsanspråk hos bolagets styrelse inom två månader, räknat från anmälan hos styrelsen om förköpserbjudandet.

⁷⁶ http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/exempel_forkop.doc

Skulle flera förköpsberättigade anmäla sig, ska företrädesrätten dem emellan bestämmas genom lottning av bolagets styrelse eller, om någon förköpsberättigad begär det, av notarius publicus. Om flera aktier erbjudits ska aktierna, så långt det är möjligt, fördelas i proportion till tidigare innehav mellan dem som framställt förköpsanspråk.

Talan i en fråga om förköp måste väckas inom två månader från den dag då den som ville utöva förköpsrätt anmälde detta till bolagets styrelse.

Aktie som förköps ska betalas inom en månad från den tidpunkt då priset blev bestämt.”

5.3.3 Bolagsverkets granskning av bolagsordningar

I samband med att bolaget registreras och sedermera i samband med registrering av varje ändring av bolagsordningen granskas utformningen av begränsningsförbehållet av Bolagsverket. Efterlevs inte bestämmelserna gällande de olika förbehållen eller om de är otydliga eller vilseledande utformade kan det utgöra ett hinder mot registrering enligt 27 kap 2 § ABL.

6 Om franska begränsningsklausuler

De franska reglerna om bolag i stort, däribland de olika aktiebolagsformerna och de begränsningsklausuler som kan användas här, reglerades fram till år 2000 i lag nr 66-537 av den 24 juli 1966. Genom antagande av föreskriften ("ordonnance")⁷⁷ nr 2000-912 av den 18 september 2000 infördes dessa regler i Titel 2 av Code de commerce och kodifierades således. Den kodifierade lagtexten kompletteras i dagsläget av ett dekret ("décret") nr 67-236 av den 23 mars 1967. Dessa rättskällor utgör sammantaget i dagsläget den fullständiga lagregleringen på området.

Efter en kort presentation av de olika bolagsformerna med begränsat ansvar följer en framställning gällande de franska begränsningsklausulerna.

6.1 Olika typer av bolag med begränsat ansvar

Som tidigare angivits finns det i Frankrike tre olika former av bolag som erbjuder ett personligt begränsat ansvar för dess aktieägare; SA, SARL och SAS.

6.1.1 Société à responsabilité limitée

I Frankrike är SARL, vilken införlivats i fransk rätt genom lagen av den 7 mars 1925, väldigt populär bland företagare. I januari 2004 fanns det 984 625 SARL mot 128 085 SA.⁷⁸

Ett SARL är en slags hybrid mellan en kapitalassociation och en personassociation, som är avsedd för bolag med ett begränsat antal delägare där dessa är aktivt verksamma i bolaget. SARL har dock efter ett flertal reformer fått mer karaktär av ett SA.

Ett SARL skall omfatta minst 2 och högst 100 delägare, fysiska eller juridiska personer.⁷⁹ Sedan en lag från den 1 augusti 2003, finns det ingen minimigräns för andelskapitalet, vilket ska fastställas i bolagsordningen och

⁷⁷ I fransk rätt kan regeringen fråga riksdagen om bemyndigande för att, under en kort period, ta "ordonnance" i ämnen som egentligen skall meddelas genom lag (art. 38 Konstitutionen av den 4 oktober 1958)

⁷⁸ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 201

⁷⁹ Art. L. 223-1 och L. 223-3 C. com. Påpekas bör att om ett SARL:s andelar samlas i en delägars hand blir det ingen tvångslikvidation utan bolaget omvandlas till ett entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée (EURL) enligt art. L. 223-4 C. com.

kan således vara en euro.⁸⁰ Andelskapitalet skall delas i andelar som lyder på lika nominella belopp.

Ett SARL erbjuder regler starkt präglade av *intuitus personae* för att garantera att ägarkretsen stannar slutet och kräver ett litet andelskapital, vilket gör denna bolagsform väldigt attraktiv med tanke på det personliga begränsade ansvaret.

6.1.2 Société anonyme

Ett SA  r bolagsformen som bäst motsvarar ett svenskt aktiebolag och lämpar sig oftast bäst för verksamhet av större omfattning. Även om det är fritt att bilda ett SA sedan lagen från den 24 juli 1867, har det endast varit möjligt att bilda ett publikt SA sedan lagen från den 24 juli 1966. Liksom i svensk rätt vilar skillnaden mellan privat/publikt SA på möjligheten att kunna vända sig mot allmänheten f r kapitalanskaffning.⁸¹

För att kunna bilda ett SA i enlighet med art. L. 225-1 C.com. skall det finnas minst 7 aktieägare, varav minst en skall vara en fysisk person. Aktiekapitalet i ett SA skall uppgå till minst 37 000 euro om det  r privat, 225 000 euro om det är publikt.⁸²

Reglerna om SA erbjuder ett stelt regelverk som lämnar lite frihet vad gäller regleringsmöjligheter i bolagsordningen och lite plats åt *intuitus personae*.

6.1.3 Société par actions simplifiée

SAS  r en relativt ny företeelse i fransk rätt jämfört med de andra bolagsformerna och kan sägas vara en mellanform mellan ett SA och ett SARL. SAS introducerades i fransk rätt genom lagen nr 94-1 antagen den 3 januari 1994. Uppkomsten av SAS bottnade i de stora industriella företagens behov att kunna använda sig av en mer anpassad samarbetsstruktur. Detta uppmärksammades av franska lagstiftaren och resulterade i denna bolagsform. I januari 2004 hade 63 624 SAS registrerats.⁸³

Ett SAS bildas av minst en person, vilken kan vara antingen en fysisk eller juridisk person.⁸⁴ De flesta bestämmelser som reglerar bolagsbildningen f r ett *privat* SA gäller också f r ett SAS.⁸⁵ Således skall det registrerade aktiekapitalet som ett minimum uppgå till 37 000 euro, vilket även  r gränsen för ett privat SA. I art. L. 227-2 C. com. föreskrivs ett förbud f r ett SAS att vända sig mot allmänheten för att anskaffa kapital.

⁸⁰ Art. L. 223-2 C. com.

⁸¹ SOU 1997:22, s. 175

⁸² Art. L. 224-2 C. com.

⁸³ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 2

⁸⁴ Art. L. 227-1 st 1 C. com.

⁸⁵ Art. L. 227-1 st 3 C. com.

Ett SAS, vilket har kallats för ”société-contrat” (bolags-kontrakt), karakteriseras av en stor flexibilitet med omfattande möjligheter för individuella anpassningar och ger en absolut prioritet för aktieägarnas avtalsfrihet i författandet av bolagsordningen.⁸⁶ En stor plats för intuitus personae är dessutom lämnad.

6.2 Överlåtelsebegränsningar i ett SARL

Det starka inslaget av intuitus personae i ett SARL innebär att olika regler som begränsar andelsöverlåtelser kommer i spel beroende på vilket subjekt man överlåter andelar *till*.

6.2.1 Överlåtelser till tredje man

Lagstiftaren har inrättat en förvisso tung men dock balanserad procedur, vilken möjliggör att blanda den slutna karaktären av ett SARL med idén att överlåtaren inte skall behöva vara fånge av sin andel när han hittat en förvärvare.

6.2.1.1 Lagreglerat krav på samtycke

Eftersom det är överlåtelser till utomstående som äventyrar stabiliteten i ägarkretsen, är det inte förvånande att vissa inskränkningar i den fria överlåtbarheten har föreskrivits för andelsöverlåtelser i ett SARL.

Art. 45 i lagen av den 24 juli 1966 hade föreskrivit en samtyckesmekanism för delägarna när andelar skulle överlåtas till utomstående: andelsöverlåtelser skulle endast ske om en majoritet av delägare som företrädde minst tre fjärdedelar av kapitalet hade samtyckt till överlåtelser. Denna artikel reglerade dock också möjligheten för den överlåtande delägaren att tvinga de övriga delägarna att förvärva hans andelar om samtycke hade vägrats. Dessa bestämmelser återfinns numera i art. L. 223-14 C. com.

En förordning från den 25 mars 2004 förändrade dock denna artikel i vissa hänseenden, särskilt vad gäller majoritetskravet, och lyder numera som följer: ”*The shares may only be transferred to third parties outside the company with the consent of the majority of the members representing at least one half of the shares, unless the articles of association stipulate a greater majority*”.⁸⁷ Det dubbla majoritetskravet har således sänkts och en majoritet av delägare som företräder minst hälften av kapitalet skall numera uppnås för att samtycke skall lämnas. Det är dock möjligt att föreskriva en hårdare majoritet i bolagsordningen.

⁸⁶ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 709

⁸⁷ Art. L. 223-14 st 1 C. com.

Bestämmelsens tillämpningsområde avser överlåtelse i strikt mening, vilket innebär att endast singularfång omfattas. Bestämmelsen omfattar sålunda förutom köp, byte⁸⁸ samt gåva⁸⁹.

En person anses som utomstående till bolaget om han/hon, vid överlåtelsen, inte redan är ägare av andelar i bolaget. Som exempel kan nämnas företagsledaren ("gérant") som inte innehar andelar i bolaget, bolagets anställda eller en förre detta delägare.⁹⁰

Den relevanta artikeln i Code de Commerce, art. L. 223-14, är av tvingande karaktär, vilket medför att klausuler som strider mot dess innehåll är ogiltiga (art. L. 223-14 st 7 C. com.).

6.2.1.2 Samtyckesförfarandet

Överlåtaren skall enligt art. L. 223-14 st 2 m 1 C. com. skriftligt underrätta bolaget samt samtliga delägare genom antingen extrajudiciell akt, dvs. att en exekutionsbetjänt ("huissier de justice") tar hand om meddelandet, eller genom rekommenderat brev med mottagningsbevis.⁹¹ Skulle överlåtelsen ske utan någon sådan notifikation till bolaget och samtliga delägare skall överlåtelsen anses som ogiltig⁹². Sådan ogiltighet preskriberas dock efter 3 år.⁹³

Skyldigheten att underrätta bolaget och delägarna åligger överlåtaren men det har ansetts tillåtet för förvärvaren att åta sig denna skyldighet vid överlåtarens passivitet.⁹⁴ Lagtexten föreskriver ingen tidsfrist för denna skyldighet, vilket medför att de andra föreskrivna tidsfristerna i samma artikel inte börjar löpa.

Inom 8 dagar från notifikationen skall företagsledaren kalla på en bolagsstämma så att samtyckesbeslutet kan fattas.⁹⁵ Om företagsledaren inte genomför kallelsen till bolagsstämman löper fortfarande tidsfristen gällande bolagets beslut i samtyckesfrågan och det kan resultera i att samtycket anses ha lämnats. Enligt art. 30 st 2 av Décret 23 mars 1967, skall bolagets beslut meddelas till den överlåtande delägaren genom rekommenderat brev med mottagningsbevis.

⁸⁸ Cass. com., 21 januari 1970 : JCP G 1970, II, 16541

⁸⁹ Cour d'appel Bordeaux, 4 januari 1961 : Revue sociétés 1961, s. 65

⁹⁰ Cass. com., 29 mars 1955 : Bull. civ. 1955, III, n° 120

⁹¹ Décret 23 mars 1967, art. 29 st 1

⁹² Cass. com., 21 mars 1995, Revue Sociétés 1996, s. 77

⁹³ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 250 f

⁹⁴ Cass. com., 24 april 1990 : Bull. Joly 1990, s. 653 respektive Cass. com., 26 mars 1996 : Juris-Data n° 1996-001167

⁹⁵ Décret 23 mars 1967, art. 30 st 1

Bolagets beslut i samtyckesfrågan skall ha lämnats inom 3 månader från den tidpunkt då den sista notifikationen har skett av bolaget och individuellt av var och en av delägarna, vid äventyr att samtycke skall anses ha lämnats.⁹⁶

Om bolaget vägrar att lämna samtycke till den tilltänkta förvärvaren skall övriga delägare, inom 3 månader från bolagets beslut, antingen själva förvärva andelarna i fråga eller hitta en annan förvärvare som skall köpa andelarna till ett pris fastställt enligt art. 1843-4 C. civ.,⁹⁷ om inte överlåtaren ångrar sig. Företagsledaren kan dessutom ansöka hos handelsdomstolens president om förlängning av tidsfristen med ytterligare högst 6 månader.⁹⁸ Enligt art. L. 223-14 st 6 C. com. kan överlåtaren däremot endast tvinga delägarna att köpa andelarna eller att hitta någon annan förvärvare om han har innehått sina andelar i mer än 2 år. Detta gäller dock inte i det fall denne erhållit andelarna genom arv, bodelning eller gåva från sin make, förälder eller avkomling.

Noteras bör att överlåtaren således har en ångerrätt som denne kan utöva vid bolagets vägran att lämna samtycke till den tilltänkte förvärvaren. Om inte delägarna kan komma överens om ett pris, skall det fastställas av en expert utvald av delägarna eller, om de inte kan komma överens om experten, av handelsdomstolens president. Skulle den överlåtande delägaren anse att det fastställda priset är för lågt kan han då utöva sin ångerrätt.

Inom samma tidsfrist (3 månader från samtyckesbeslutet) kan bolaget, med överlåtarens godkännande, nedsätta sitt kapital av andelarnas nominella belopp och förvärva andelarna i fråga till ett pris fastställt enligt art. 1843-4 C. civ.⁹⁹ Detta förfarande är dock underkastat reglerna om nedsättning av andelskapitalet i ett SARL. En betalningsfrist av högst 2 år kan dock vid behov tillåtas bolaget av handelsdomstolens president.

Misslyckas delägarna att köpa andelarna eller hitta någon annan inom tidsfristen skall samtycket anses ha lämnats.¹⁰⁰

6.2.2 Överlåtelser mellan delägare

Eftersom denna typ av överlåtelse inte påverkar den slutna ägarkretsen av bolaget, är huvudregeln att andelsöverlåtelser mellan delägare är fria (art. L. 223-16 st 1 C. com.).

⁹⁶ Art. L. 223-14 st 2 m 2 C. com.

⁹⁷ *“In all cases considering the assignment of a member’s rights in the firm, or the redemption of those rights by the firm, the value of those rights shall be determined, in case of dispute, by an expert appointed, either by the parties, or failing an agreement between them, by order of the president of the court who shall decide by way of interim relief proceedings and whose judgment shall be final.”*

⁹⁸ Art. L. 223-14 st 3 C. com.

⁹⁹ Art. L. 223-14 st 4 C. com.

¹⁰⁰ Art. L. 223-14 st 5 C. com

En överlåtelse till en annan delägare kan dock förändra maktbalansen i bolaget och därmed avsevärt förändra majoriteten. Det är därför möjligt att, genom reglering i bolagsordningen, införa en motsvarande begränsning som den som ovan beskrivits avseende överlåtelser till tredje man. I dessa fall har man dock möjlighet att avvika från de majoritetskrav och tidsfrister som gäller enligt lag.¹⁰¹

6.2.3 Överlåtelser mellan makar eller mellan förälder och avkomling

Enligt art. L. 223-13 st 1 C. com. är överlåtelser mellan makar och mellan förälder och avkomling i princip fria. Detta utgör ett viktigt undantag från principen om att överlåtelser till utomstående skall underkastas samtycke. Av denna anledning har man ansett att denna krets skall tolkas restriktivt. Bolagsordningen kan därför inte föreskriva att överlåtelser mellan sambor eller syskon är fria.

Det är emellertid möjligt att införa en samtyckesklausul i bolagsordningen som stadgar att samtyckesförfarandet i art. L. 223-14 C. com. skall tillämpas om en delägare vill överlåta sin andel till en make, avkomling, förälder eller arvinge.¹⁰² Under äventyr av ogiltighet kan klausulen då inte föreskriva en kortare tidsfrist beträffande bolagets beslut i samtyckesfrågan och strängare majoritetskrav.¹⁰³

Om samtycke vägras gäller art. L. 223-14 st 3 och 4 C. com., dvs. den 3 månaders tidsfristen för de övriga delägarna att förvärva de överlåtande andelarna eller hitta någon annan förvärvare. Tvärtemot vad som gäller för överlåtelser till tredje man gäller denna tvingande möjlighet även om överlåtare har innehått sina andelar i mindre än 2 år.¹⁰⁴ Fjärde stycket föreskriver den alternativa lösningen om nedsättning av aktiekapital. Har bolaget inte lämnat sitt samtycke före tidsfristens utgång skall samtycke anses ha lämnats.¹⁰⁵

6.2.4 Standardklausuler i ett SARL

”1. Toute cession de part doit être constatée par un acte notarié ou sous seing privé. Pour être opposable à la société, elle doit soit lui être signifiée par exploit d’huissier ou être acceptée par elle dans un acte notarié, la signification pouvant être remplacée par le dépôt d’un original de l’acte au siège social contre remise par le gérant d’une attestation de ce dépôt. Pour être opposable aux tiers, elle doit en outre avoir été déposée au greffe en annexe du registre du commerce et des sociétés.

¹⁰¹ Art. L. 223-16 st 2 C. com.

¹⁰² Art. L. 223-13 st 2 m 1 C. com.

¹⁰³ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 253

¹⁰⁴ Art. L. 223-14 st 6 C. com.

¹⁰⁵ Art. L. 223-13 st 2 m 4 C. com.

2. Les parts sociales sont librement cessibles entre associés et entre conjoints, ascendants ou descendants, même si le conjoint, ascendant ou descendant cessionnaire n'est pas associé.

3. Elles ne peuvent être cédées à titre onéreux ou gratuit à des tiers non associés autres que le conjoint, les ascendants ou descendants du cédant, qu'avec le consentement de la majorité des associés représentant au moins la moitié des parts sociales, cette majorité étant déterminée compte tenu de la personne et des parts de l'associé cédant.

Le projet de cession doit être notifié à la société et à chacun des associés par lettre recommandée avec accusé de réception ou par acte extrajudiciaire.

Si la société n'a pas fait connaître sa décision dans le délai de trois mois à compter de la dernière des notifications, le consentement est réputé acquis.

Si la société refuse de consentir à la cession, les associés sont tenus, dans les trois mois de la notification du refus, faite par lettre recommandée avec accusé de réception, d'acquiescer ou de faire acquiescer les parts, moyennant un prix fixé d'accord entre les parties ou, dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du Code civil. L'associé victime du refus demeure libre de renoncer à la cession, soit dans le mois de la notification de ce refus, soit dans le mois de la fixation du prix par l'expert, à condition de l'avoir notifié à la société par lettre recommandée avec accusé de réception.

La société peut également, avec le consentement de l'associé cédant, décider dans le même délai, de réduire son capital du montant de la valeur nominale desdites parts et de racheter ces parts au prix déterminé dans les conditions prévues ci-dessus.

Si, à l'expiration du délai imparti, la société n'a pas racheté ou fait racheter les parts, l'associé peut réaliser la cession initialement prévue.

Toutefois, l'associé cédant qui détient ses parts depuis moins de deux ans ne peut se prévaloir de l'alinéa précédent.

Les dispositions qui précèdent sont applicables à tous les cas de cessions, alors même qu'elles auraient lieu par adjudication publique, en vertu d'une décision de justice ou autrement, ou par voie de fusion ou d'apport, ou encore à titre d'attribution en nature à la liquidation d'une autre société.

4. Si la société a donné son consentement à un projet de nantissement de parts sociales, soit par notification de sa décision à l'intéressé, soit par défaut de réponse dans le délai de trois mois à compter de la demande, ce consentement emportera agrément du cessionnaire en cas de réalisation forcée des parts sociales selon les dispositions de l'article 2078, alinéa 1er du Code civil, à moins que la société ne préfère, après la cession, racheter sans délai les parts en vue de réduire le capital."¹⁰⁶

¹⁰⁶ <http://www.lentreprise.com/downloads/lettres/document540.rtf>

6.3 Överlåtelsebegränsningar i SA

För somliga SA har lagstiftaren ansett att familjekaraktern skulle bibehållas för aktieägandet och därför infördes 1966 möjligheten att inta en samtyckesklausul i bolagsordningen. Lagstiftaren har samtidigt föreskrivit möjligheten att i bolagsordningen reglera förköpsklausuler.

6.3.1 Samtyckesklausul

Fram till lagen av den 24 juli 1966 var möjligheten att införa ett samtyckesförbehåll i bolagsordningen inte lagreglerad men hade dock erkänts av domstolarna.¹⁰⁷ Genom antagandet av denna lag kodifierades den tidigare praxisen och en balanserad procedur inrättades som skulle skydda minoritetsaktieägarna.

6.3.1.1 Klausulens tillämpningsområde

Art. L. 228-23 st 1 C. com. stadgar att ” *In a company whose capital securities are not admitted to trading on a regulated market, the assignment of capital securities or transferable securities giving access to the capital, whatever the reason therefore, may be made subject to the company's approval by a clause in the articles of association. The said clause is inapplicable in the event of succession, settlement under a marriage contract or assignment to a spouse, an ascendant or a descendant.* ”

Möjligheten att införa en samtyckesklausul i bolagsordningen gäller således endast för SA som inte är aktiemarknadsbolag och är tillåten endast för namnaktier.¹⁰⁸ Noteras bör att aktier i ett SA som huvudregel är namnaktier och att innehavarkortier endast förekommer i aktiemarknadsbolag.¹⁰⁹

Samtyckesklausulen omfattar såväl överlåtelser av aktier som överlåtelser av andra finansiella instrument som ger tillgång till kapital, dock ej obligationer utan exempelvis konvertibla skuldebrev.¹¹⁰

Ett samtyckesförbehåll träffar aktieöverlåtelser i strikt mening. Övergångar på grund av arv, bodelning eller överlåtelser mellan makar eller mellan förälder och avkomling är direkt undantagna. Det är sålunda köp, byte och gåva som berörs. Fusion och delning av SA har också ansetts omfattas av en samtyckesklausul.¹¹¹

¹⁰⁷ Cass. com. 22 oktober. 1956 : D. 1957, s. 177

¹⁰⁸ Art. L. 228-23 st 2 C. com.

¹⁰⁹ SOU 1997:22, s. 176

¹¹⁰ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 379

¹¹¹ Cass. com., 3 juni 1986 : Recueil Dalloz 1987, s. 95, konfirmerat nyligen genom Cass. com., 6 maj 2003 : Recueil Dalloz 2004, s. 273

Alltsedan en föreskrift från den 24 juni 2004 kan ett samtyckesförbehåll tillämpas på överlåtelser mellan aktieägare, vilket inte var fallet i den förutvarande lagtext som föreskrev att samtyckesklausul i en bolagsordning gällde aktieöverlåtelser till tredje man.¹¹²

6.3.1.2 Anmälan om samtycke och förfarande

En aktieägare som önskar avyttra sitt aktieinnehav i ett SA, vars bolagsordning innehåller en samtyckesklausul, skall anmäla den tilltänkta överlåtelser till bolaget. Anmälan skall innehålla förvärvarens namn och adress, antal aktier som avses överlåtas samt uppgift om det erbjudna priset.¹¹³ Anmälan skall göras genom antingen extrajudiciell akt eller genom rekommenderat brev med mottagningsbevis.¹¹⁴

Enligt art. L. 228-24 st 1 m 2 C. com. anses samtycke ha givits vid inträffandet av det första av (i) erhållande av notifikation om att samtycke har lämnats eller (ii) vid den tidpunkt som infaller 3 månader från det att anmälan gjordes (förutsatt att inget negativt besked i samtyckesfråga givits dessförinnan).

Vidare lämnar lagtexten friheten att i bolagsordningen reglera vilket organ som skall vara behörigt att fatta samtyckesbeslutet. Oftast ges styrelsen ("conseil d'administration") eller övervakningsrådet ("conseil de surveillance") denna behörighet, mer sällan bolagsstämman.¹¹⁵

Om inget annat anges i bolagsordningen behöver samtyckesbeslutet inte vara motiverat.¹¹⁶ Vägrar bolaget att lämna samtycke skall styrelsen eller företagsledningen, inom en tidsfrist av 3 månader från den tidpunkt då beslutet om att vägra samtycke fattades, antingen hitta en aktieägare eller någon utomstående som önskar förvärva aktierna eller fatta beslut om att nedsätta aktiekapitalet. Det senare alternativet förutsätter dock överlåtarens godkännande. Kommer parterna inte överens om priset för aktierna skall art. 1843-4 C. civ. tillämpas gällande fastställande av priset.¹¹⁷ Har det inte skett något förvärv av aktierna i fråga efter att tidsfristen har löpt ut, anses samtycke ha lämnats till den ursprungliga förvärvaren. Denna tidsfrist kan dock förlängas genom beslut av handelsdomstolens president.¹¹⁸

Det bör vidare noteras att partiellt samtycke enligt fransk rätt likställs med en vägran att lämna samtycke.¹¹⁹

¹¹² Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 380

¹¹³ Art. L. 228-24 st 1 m 1 C. com.

¹¹⁴ Décret 23 mars 1967, art. 207 st 1

¹¹⁵ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 382

¹¹⁶ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 383

¹¹⁷ Art. L. 228-24 st 2 C. com

¹¹⁸ Art. L. 228-24 st 3 C. com

¹¹⁹ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 384

Överlåtaren har, enligt art. L. 228-24 st 2 C. com. och i likhet med vad som gäller för ett SARL, en ångerrätt som denne kan utöva om han anser att det av experten fastställda priset är för lågt.

En överlåtelse som sker i strid med en bolagsordningsreglerad samtyckesklausul är ogiltig.¹²⁰

6.3.2 Förförköpsklausul

I avsaknad av lagreglerade bestämmelser beträffande såväl tillämpningsområdet som förfarandet för förförköpsklausuler, åtog sig domstolarna rollen att fylla ut luckan i lagen och erkände giltigheten av sådana klausuler.¹²¹ Eftersom förförköpsklausulen i praktiken leder till samma konsekvenser som när bolaget vägrar samtycke, är tendensen att tillämpa bestämmelserna om samtycke.¹²²

Praxis har utvecklats och det senaste decenniet har domstolarna accepterat införandet i bolagsordningen av förförköpsklausuler för överlåtelser mellan aktieägare.¹²³ En sådan utveckling är därmed i linje med den nya möjligheten införd genom den ovan nämnda föreskriften av den 24 juni 2004 om att samtyckesklausuler skall tillämpas på överlåtelser mellan aktieägare.¹²⁴

En bolagsordningsreglerad förförköpsklausul hade hittills använts för att upprätthålla maktbalansen i aktieägandet. I och med det nya innehållet i art. L. 228-24 C. com. kan ett liknande resultat uppnås med en samtyckesklausul. Det återstår att se vilka de reella konsekvenserna blir av denna lagändring men det är troligt att detta kan medföra att förförköpsklausulen kommer att användas mindre flitigt än före lagändringen.

6.4 Överlåtelsebegränsningar i ett SAS

Som det kommer att belysas har lagstiftaren i lag nr 94-1, antagen den 3 januari 1994, lämnat en stor frihet för aktieägarna i ett SAS att reglera begränsningsklausuler i bolagsordningen.

¹²⁰ Art. L. 228-23 st 4 C. com.

¹²¹ Tribunal de grande instance Dijon, 8 mars 1977 : Recueil Dalloz 1977, s. 482

¹²² Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 386

¹²³ Cass. com., 15 februari 1994, Bull. Joly 1994, s. 508

¹²⁴ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 386

6.4.1 Samtyckesklausul

6.4.1.1 Klausulens innehåll och förfarandet vid dess tillämpning

Aktieägarna i ett SAS kan i bolagsordningen föreskriva att aktieöverlåtelser skall underkastas bolagets samtycke.¹²⁵ Till detta ändamål och i likhet med reglerna avseende SA, skall det i bolagsordningen anges vilket organ som skall besluta i samtyckesfrågan.

Samtyckesklausulen kan begränsas till att endast angå vissa aktieägare eller ett visst aktieslag. Vidare skall det noggrant anges vilka övergångar som skall undergå samtyckesförfarandet.

Det förfarande och de tidsfrister som stipulerats i art. L. 228-24 C. com. avseende SA kan tillämpas även i fråga om samtyckesklausul för ett SAS. Den överlåtande aktieägaren besitter därmed en ångerrätt, som kan utövas fram till och med prisets fastställande. I brist på avlämnat samtycke, skall aktierna i fråga förvärfvas av en annan aktieägare eller av en annan förvärfvare vid äventyr av att samtycke annars anses lämnat vid utgången av samtyckesfristen.

Överlåtelser som sker i strid med ett bolagsordningsreglerat samtyckesförbehåll är ogiltiga.¹²⁶

6.4.1.2 Standardsamtyckesklausul

Här följer ett exempel på en standardsamtyckesklausul:

”Toute cession d’actions à titre gratuit ou onéreux, à des tiers ou entre actionnaires, doit préalablement être agréée dans les conditions ci-après. Le démembrement de propriété, le transfert de propriété des actions par voie de succession, de liquidation de régime matrimonial, de fusion, absorption ou de transmission universelle de patrimoine de l’article 1844-5, alinéa 3, du Code civil, d’adjudication publique ordonnée par décision de justice ou d’attribution judiciaire est également soumis à agrément.

Le projet de cession est notifié au Président par acte extrajudiciaire ou par lettre recommandée avec demande d’avis de réception. Il contient l’indication des nom, prénom et adresse du cessionnaire s’il s’agit d’une personne physique et sa dénomination sociale, sa forme, son capital social, son siège social, son immatriculation au RCS, l’organe qui la représente et son actionnariat s’il s’agit d’une personne morale, le nombre des actions dont la cession est envisagée et le prix offert.

Dans le délai de jours à partir de la notification, le Président convoque l’assemblée des associés pour qu’elle délibère sur le projet de

¹²⁵ Art. L. 227-14 C. com.

¹²⁶ Art. L. 227-15 C. com.

cession des actions. Il peut également consulter les associés par écrit sur ledit projet.

La décision de la société, qui n'a pas à être motivée, est notifiée par le Président au cédant par lettre recommandée avec demande d'avis de réception ou remise contre décharge manuscrite.

En cas d'agrément, la cession est réalisée dans les termes et conditions mentionnés dans le projet de cession notifié à la société.

Si la société n'a pas fait connaître sa décision dans le délai de mois à compter de la notification du projet de cession, l'agrément à la cession est réputé acquis.

Si la société a refusé d'agréer la cession, le cédant peut, dans les jours de la notification de refus qui lui est faite, signifier par lettre recommandée avec demande d'avis de réception qu'il renonce à son projet de cession.

À défaut de renonciation de sa part, les associés doivent, dans le délai de mois à compter du refus d'agrément, acquérir ou faire acquérir les actions à un prix fixé à dire d'expert dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du Code civil.

Ce délai peut être prolongé une seule fois, à la demande du Président de la société, par ordonnance du Président du tribunal de commerce statuant sur requête.

La société peut également, avec le consentement du cédant, décider de racheter les actions au prix de la cession et de réduire son capital du montant de la valeur nominale des parts du cédant. À défaut d'accord sur le prix de cession, il est fixé à dire d'expert dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du Code civil.

En cas de cession des actions du Président, les fonctions qui lui sont dévolues en matière d'agrément sont exercées par l'associé le plus âgé, et si le Président est l'associé le plus âgé, par le second associé le plus âgé.¹²⁷

6.4.2 Föroköpsklausul

6.4.2.1 Föroköpsförfarande

Enligt lag finns ingen uttrycklig möjlighet att införa förköpsförbehåll i bolagsordningen i ett SAS. I ljuset av den långtgående flexibilitet som kännetecknar ett SAS har det ändå i praxis ansetts tillåtet att införa sådan begränsning i bolagsordningen.¹²⁸

Härvid gäller följande. Förbehållet skall ange kretsen av förköpsberättigade och skall vidare tydligt ange alla steg i förköpsförfarandet. Vidare skall det anges vilka övergångar som omfattas av förbehållet samt villkoren gällande underrättelse till de förköpsberättigade, utövande av förköpsrätten, priset och dess fastställande samt huruvida ångerrätt skall finnas eller inte.

¹²⁷ <http://www.lentreprise.com/creation/110.-1.0.228.0.1.html>

¹²⁸ Cour d'appel Paris, 14 mars 1990 : Bull. Joly 1990, s. 353

Enligt doktrinen sanktioneras en överlåtelse som sker i strid med ett förköpsförbehåll i bolagsordningen av ogiltighet. Detta följer av art. L. 227-15 C. com., vilket stadgande anses gälla för alla bolagsordningsreglerade begränsningsklausuler.¹²⁹

6.4.2.2 Standardförköpsklausul

Ett förköpsförbehåll kan exempelvis formuleras på följande sätt:

“Toute cession ou transfert de propriété d’actions, même entre actionnaires, soit à titre gratuit, soit à titre onéreux, alors même que la cession aurait lieu par voie d’adjudication publique sur le fondement d’un titre exécutoire, est soumise au droit de préemption des autres actionnaires dans les conditions ci-après. Il en est de même en cas d’apport en société, en cas d’apport partiel d’actif, de fusion ou de scission, de transmission universelle de patrimoine de l’article 1844-5 alinéa 3 du Code civil, de cession de droits d’attribution ou de souscription à une augmentation de capital ou de renonciation au droit de souscription.

Le cédant notifie au Président et à chacun des actionnaires le projet de cession, par lettre recommandée avec demande d’avis de réception, indiquant, pour un cessionnaire personne physique, ses nom, prénom, date et lieu de naissance, et adresse, et pour un cessionnaire personne morale sa dénomination sociale, sa forme, le montant de son capital, le siège et le RCS, la composition de son actionnariat, le nombre d’actions dont la cession est envisagée, le prix offert et les conditions de la cession.

Chaque actionnaire bénéficie d’un droit de préemption sur les actions dont la cession est envisagée. Il exerce ce droit par voie de notification, par lettre recommandée avec demande d’avis de réception, au cédant et au Président au plus tard dans les jours de la notification émanant du cédant en précisant le nombre d’actions qu’il souhaite acquérir.

Lorsque le nombre total des actions que les actionnaires ont déclaré vouloir acquérir est supérieur au nombre d’actions dont la cession est projetée, et faute d’accord entre eux sur la répartition desdites actions dans le délai de jours, les actions concernées sont réparties entre eux par le Président au prorata de leur participation dans le capital social, avec répartition des restes à la plus forte moyenne, mais dans la limite de leur demande.

Si, dans une cession, le droit de préemption des actionnaires n’absorbe pas la totalité des actions dont la cession est projetée, la société peut, en vertu d’un droit de préemption subsidiaire, acquérir les actions concernées non préemptées. Elle dispose, à cette fin, d’un délai complémentaire de Lorsque les actions sont rachetées par la société, celle-ci est tenue de les céder dans un délai de mois ou de les annuler. À défaut

¹²⁹ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 720

d'exercice de ce droit de préemption subsidiaire, les actionnaires ne peuvent plus exercer leur droit de préemption. L'actionnaire cédant peut donc céder ses actions, sans qu'une clause d'agrément lui soit opposée.

À défaut d'exercice de ce droit de préemption, et dans les délais prévus, la cession projetée peut être réalisée mais seulement aux prix et conditions contenus dans la notification visée ci-dessus, sans qu'une clause d'agrément soit opposable au cédant.”¹³⁰

6.4.3 Förbudsklausul

6.4.3.1 Förfarande

Länge ansågs en förbudsklausul inte tillåten eftersom en sådan klausul betraktades som en alltför stor inskränkning i den fria överlåtbarheten av aktier. Detta ändrades genom lagen om införande av SAS som bolagsform.

Vad gäller förbudsklausulen har lagtexten inte fixerat någon ram för upprättandet av denna sort av begränsningsklausul. Art. L. 227-13 C. com. uttrycker således att ”*The articles of association of the company may specify the inalienability of the shares for a period not exceeding ten years.*”

Förbudsklausulen kan ta sikte på enbart vissa aktieägare, gälla för en viss kategori av aktier eller begränsas till ett visst antal procent av aktieinnehavet för aktieägarna. En förbudsklausul kan vidare omfatta alla möjliga aktieövergångar. Om klausulen avses att gälla för såväl universalfång som singularfång, fusion eller pantsättning skall detta uttryckligen framgå.

Klausulen skall precisera förbudets varaktighet, vilken kan högst vara 10 år samt den tidpunkt då det skall börja gälla. Registreringen av bolaget i bolagsregistret eller datumet för teckning av aktierna anses ofta som en bra utgångspunkt. En motivering av förbudet behöver dock inte anges i klausulen.

För att en förbudsklausul skall fortsätta att gälla även efter den i bolagsordningen angivna varaktigheten måste aktieägarna vara enhälliga om det. Förnyelsen av en sådan klausul är således inte automatiskt.

Återigen är en överlåtelse som sker i strid med en förbudsklausul i bolagsordningen ogiltig.¹³¹

6.4.3.2 Standardförbudsklausul

Ett exempel på en förbudsklausul kan illustreras som följande:

¹³⁰ <http://www.lentreprise.com/creation/110.-1.0.229.0.1.html>

¹³¹ Art. L. 227-15 C. com.

“Compte tenu des motifs exposés dans le préambule des présents statuts, l’aliénation de la propriété des actions existantes ou futures, est interdite pour une durée de années commençant à courir à compter de la date de négociabilité des actions.

L’interdiction temporaire de céder les actions prévue ci-dessus est applicable quelque soit le cessionnaire.

L’inaliénabilité temporaire des actions est mentionnée sur les comptes d’actionnaires ouverts par la société.

Par exception, le Président lèvera l’inaliénabilité frappant les actions de l’associé dont l’exclusion aura été prononcée, ainsi que les actions surnuméraires telles que définies dans les clauses de plafonnement de participation et d’égalité.

Les actions dont l’inaliénabilité a expiré sont soumises aux clauses d’agrément, de préemption.”¹³²

6.5 Om aktieägaravtal i Frankrike

Eftersom begränsningsklausuler i fransk rätt likaväl kan förekomma i bolagsordningen som i ett aktieägaravtal (”pacte d’actionnaires” för ett SA och SAS, ”pacte d’associés” för ett SARL), behöver aktieägarna noggrant studera vilket dokument som bäst lämpar sig för intagande av den relevanta klausulen. Avgörandet blir i hög grad avhängigt vilket ändamål som väger tyngst: å ena sidan stark sakrättslig verkan, å andra sidan vikten av att hålla klausuler hemliga för omvärlden.

6.5.1 Aktieägaravtals giltighet och innehåll

I fransk rätt uppfyller aktieägaravtal villkoren för enkelt bolag. Detta medför, i enlighet med art. 1838 C. civ. som föreskriver att bolag inte får vara mer än 99 år, att aktieägaravtal skall ingås för en bestämd tid. Aktieägaravtal som sluts för en obestämd tid har ansetts som en inskränkning av principen om aktiers fria överlåtbarhet och därmed som ogiltiga.¹³³

Aktieägaravtalets giltighet är underordnad iakttagandet av bolagsordningsföreskrifter.¹³⁴ I fall av motstridigheter mellan de två dokumenten har sålunda bolagsordningen företräde framför aktieägaravtalet.

¹³² <http://www.lentreprise.com/lettre/6.223.1.html>

¹³³ Se not 130

¹³⁴ Se not 125

Eftersom både samtyckes- och förköpsklausuler kan införas i bolagsordningen har aktieägaravtal tappat lite av sitt intresse. En anledning till att reglera en samtyckesklausul i ett aktieägaravtal istället för bolagsordningen skulle dock vara att inte föreskriva bolagets skyldighet som inträder när bolaget vägrat samtycke att hitta en aktieägare eller någon annan för att förvärva aktierna.¹³⁵ I så fall skulle en vägran att ge samtycke behöva vara legitimt motiverad, för att inte lämna plats till maktmissbruk från majoriteten. Den överlåtande aktieägaren borde dessutom kunna väcka talan om samtycke vägras så att motivet skulle granskas.

6.5.2 Rättsverkningar

Det är i detta område som aktieägaravtalets främsta svaghet tar sitt uttryck. Innebörden av att ett aktieägaravtal är framförallt ett vanligt avtal som följer avtalsrättsliga principer gör sig påmind när man läser art. 1165 C. civ., vilken föreskriver att *"Agreements produce effect only between the contracting parties; they do not harm a third party, and they benefit him only in the case provided for in Article 1121."* Även om ett aktieägaravtal således saknar verkan mot tredje man och bolaget gäller ett sådant avtal mellan parterna.¹³⁶

Till följd därav är en överlåtelse som sker i strid med exempelvis en förköpsklausul i ett aktieägaravtal giltig om förvärvaren inte kände till aktieägaravtalet och dess begränsningsklausul. Förvärvaren har således rätt att bli införd i aktieboken om han så begär det av bolaget. Skulle förvärvaren dock ha känt till existensen av förköpsklausulen samt haft vetskap om att en av de förköpsberättigade ville utöva sin förköpsrätt, är han således i ond tro vid förvärvet. De förköpsberättigade kan således väcka talan och begära att överlåtelsen anses som ogiltig.¹³⁷

Den enda påföljd som är till buds för parterna i avtalet är att begära skadestånd av den överlåtande aktieägaren enligt art. 1142 C. civ., vilket brukar vara relativt begränsat.¹³⁸ Därför innehåller aktieägaravtal vanligtvis en klausul som reglerar ekonomiska påföljder vid kontraktsbrott. En sådan klausul kan dock jämkas om beloppet anses orimligt.¹³⁹

¹³⁵ Se art. L. 223-14 och L. 228-24 C. com.

¹³⁶ Merle, Philippe, *Droit commercial*, s. 387

¹³⁷ Cass. com., 27 maj 1986 : Bull. Joly 1986, n° 198

¹³⁸ *"Any obligation to do or not to do resolves itself into damages, in case of non-performance on the part of the debtor."*

¹³⁹ Art. 1152 st 2 C. civ.: *"Nevertheless, the judge may "even of his own motion" moderate or increase the agreed penalty, where it is obviously excessive or ridiculously low."*

6.5.3 SAS : ett alternativ till aktieägaravtal?

Sedan SAS har varit öppet för fysiska personer¹⁴⁰ (ursprungligen var denna bolagsform reserverad för juridiska personer med ett stort aktiekapital, nämligen 222 000 euro) har det blivit ett lämpligt alternativ till det mer traditionella paret bolagsordning i ett SA kompletterad av ett aktieägaravtal. Eftersom det är möjligt att införa i bolagsordningen de flesta begränsningsklausuler som vanligtvis finns i aktieägaravtal har SAS bolagsformen kunnat presenteras som ett institutionaliserat aktieägaravtal.¹⁴¹

Att välja SAS formen över ett SA och ett kompletterande aktieägaravtal innebär ändå att bolagsordningen av SAS bolaget skall publiceras medan aktieägaravtalet för SA bolaget förblir hemlig för de icke-parterna. En fördel är dessutom att ogiltighet kommer i fråga om en aktieöverlåtelse sker i strid med en bolagsordningsreglerad begränsningsklausul medan endast ekonomiska påföljder är till hands om begränsningsklausulen föreskrivits i ett aktieägaravtal.

Det är, enligt min mening, av intresse att här understryka att SAS är en idealisk struktur för större företag att kunna utföra sina samarbeten sinsemellan, exempelvis joint ventures, då det är möjligt att utforma och anpassa bolagsordningen till deras behov och därmed till en större utsträckning effektivt uppnå samarbetsändamålen. Särskilt gynnsamt är SAS även för utvecklingsföretag eftersom det erbjuder en lika stor flexibilitet som ett aktieägaravtal men innebär utöver det säkrare rättsverkningar.

¹⁴⁰ Genom lag nr 99-587 från den 12 juli 1999

¹⁴¹ <http://www.netpme.fr/creation-entreprise/261-dirigeants-sachez-negocier-votre-pacte-actionnaires.html>

7 Det brittiska regelverket

I detta kapitel ges inledningsvis en kort presentation av den enda bolagsformen i Storbritannien med begränsat ansvar för aktieägarna: limited company. Härfter redogörs, på samma sätt som skett för Sverige och Frankrike, för hur möjligheterna att använda begränsningsklausuler, dels i bolagsordningen, dels i aktieägaravtal.

7.1 En bolagsform med begränsat ansvar

I Storbritannien, liksom i svensk rätt, finns det endast en bolagsform med personligt begränsat ansvar: limited company. Regelverket för limited companies finns i Companies Act 1985, vilket reformerades partiellt genom Companies Act 1989.¹⁴²

Den brittiska aktiebolagsrätten är liksom i Sverige och Frankrike präglad av dikotomin mellan private och public limited company. Ett private limited company definieras i section 1 (3) CA 1985: "*a private company is a company that is not a public company.*" Definitionen av ett public limited company ("PLC"), vilken återfinns i samma bestämmelse, är inte heller till större nytta. Dess memorandum of association skall uttrycka att bolaget avses att vara ett public company och skall ha uppfyllt alla villkor i CA 1985 som gäller för publika aktiebolag.¹⁴³ Huvudskillnaden mellan private och public limited company består i att bolaget, om det är publikt, kan vända sig till allmänheten för att anskaffa kapital.¹⁴⁴

Aktiekapitalet i ett PLC skall uppgå till minst 50 000£ medan det inte finns någon minimigräns vad gäller ett Ltd.¹⁴⁵

En möjlighet av egen art för brittisk aktiebolagsrätt består i att stiftarna, enligt section 8 (1) CA 1985, får använda sig av en standardiserad bolagsordning, Table A, istället för att upprätta egna articles of association.¹⁴⁶ Även om stiftarna har upprättat egna articles of association gäller Table A i den utsträckning att den inte undantagits i articles of association.¹⁴⁷

¹⁴² SOU 1997:22, s. 182

¹⁴³ Exempelvis i förhållande till bolagets firmanamn, aktiekapital, antal styrelseledamöter etc

¹⁴⁴ Section 81 CA 1985

¹⁴⁵ Section 118 (1) CA 1985

¹⁴⁶ SOU 1997:22, s. 183

¹⁴⁷ Section 8 (2) CA 1985

Den 31 mars 2005 fanns det 1 980 100 registrerade limited companies i Storbritannien, varav 11 600 var publika, vilket motsvarar 0,6% av alla aktiebolag.¹⁴⁸

7.2 Överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen

Möjligheten att in ta begränsningsklausuler i bolagsordningen framgår inte direkt av lagtexten utan förekommer indirekt genom Table A vad gäller styrelsens rätt att neka registrering av en aktieöverlåtelse eller har framkommit av sedvänja beträffande förköpsrätten.

7.2.1 Samtyckesklausulen

Fram till 1980 var det ett obligatoriskt villkor, enligt section 28 CA 1948, att bolagsordningar i private companies skulle innehålla en samtyckesklausul med innebörd att styrelsen kunde diskretionärt neka registrering av en ny aktieägare. Denna skyldighet upphävdes dock genom CA 1980 schedule 4.¹⁴⁹ Av tradition fortsätts emellertid denna typ av klausul att föreskrivas i bolagsordningar trots att det inte är längre en obligatorisk bestämmelse.¹⁵⁰

7.2.1.1 En fakultativ lagreglerad rätt att neka samtycke

Art. 24 i Table A CA 1985 ger styrelsen rätten att neka registreringen av en aktieöverlåtelse vilken inte är till fullo betald av förvärvaren, som inte godkänts av styrelsen. Styrelsen kan också neka registreringen av överlåtelsen om den inte anmälts på bolagets kontor och aktiebrev har visats, den gäller endast ett aktieslag samt gäller för högst 4 förvärvare.

Noteras bör att enligt section 183 (5) CA 1985 har styrelsen 2 månader från den tidpunkt då överlåtelsen anmälts till bolaget för att underrätta förvärvaren om att bolaget nekat registreringen. Om bolaget har fattat sitt beslut men inte hunnit meddela förvärvaren inom tidsfristen är bolagets beslut ändå giltigt. Bolaget och de som medverkat i beslutsfattandet är dock skyldiga att utge böter.¹⁵¹ Har bolaget inte efter denna tidsfrist fattat sitt beslut om att vägra registrering anses överlåtelsen ha godkänts.¹⁵² Möjligheten att utöva denna rättighet går förlorad på grund av opåkallat dröjsmål.¹⁵³

¹⁴⁸ <http://www.dti.gov.uk/files/file13424.pdf>, tabell A1 och A2

¹⁴⁹ Farrar & Hannigan, *Farrar's company law*, 4e uppl., s. 59

¹⁵⁰ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 18

¹⁵¹ Section 183 (6) CA 1985

¹⁵² Re Inverdeck Ltd [1998] 2 BCLC 242

¹⁵³ Re Swaledale Cleaners Ltd [1968] 3 All ER 619

7.2.1.2 Möjlighet att utvidga styrelsens rätt

7.2.1.2.1 En absolut diskretionär rätt

I praktiken modifieras ofta art. 24 i Table A för att ge styrelsen en utökad rätt att neka registreringen beträffande överlåtelse som är till fullo betald av förvärvaren som inte godkänts av styrelsen. En sådan klausul kan formuleras som följande:¹⁵⁴

”The directors may, in their absolute discretion and without assigning any reason therefor, decline to register any transfer of a share, whether or not it is a fully paid share, to a person of whom they do not approve. Regulation 24 shall be modified accordingly.”

Rättsfallet *Re Smith & Fawcett* [1942] Ch 304 är det ledande prejudikatet på området och belyser på ett briljant sätt rättsläget:

“The principles to be applied in cases where the articles of a company confer a discretion on directors with regard to the acceptance of transfers of shares are, for the present purposes, free from doubt. They must exercise their discretion bona fide in what they consider—not what a court may consider—is in the interests of the company, and not for any collateral purpose. They must have regard to those considerations, and those considerations only, which the articles upon their true construction permit them to take into consideration, and in construing the relevant provisions in the articles it is to be borne in mind that one of the normal rights of a shareholder is the right to deal freely with this property and to transfer it to whomsoever he pleases. When it is said, as it has been said more than once, that regard must be had to this last consideration, it means, I apprehend, nothing more than that the shareholder has such a prima facie right, and that right is not to be cut down by uncertain language or doubtful implications. The right, if it is to be cut down, must be cut down with satisfactory clarity. It certainly does not mean that articles, if appropriately framed, cannot be allowed to cut down the right of transfer to any extent which the articles on their true construction permit.”

Kort kan sägas att domstolen fastslog att det inte finns någon begränsning av hur styrelsens rätt skall användas förutom att den måste utövas i god tro i det som enligt styrelsens mening utgör bolagets intresse och inte för andra ändamål.¹⁵⁵ Det är således inte lätt att invända mot ett sådant beslut av styrelsen att neka registreringen utan att ha fått höra motiveringen, särskilt med tanke på att styrelsen inte kan tvingas redogöra sina skäl för beslutet¹⁵⁶

¹⁵⁴ Stedman & Jones, *Shareholders' agreements*, s. 22

¹⁵⁵ Hannigan, *Company law*, s. 366

¹⁵⁶ *Re Gresham Life Insurance Society, ex p Penney* (1872) 8 Ch App 446: “Held that the directors were not bound to disclose their reasons for rejecting a transferee, provided they had fairly considered the question at a meeting of the board; and that, in the absence of evidence to the contrary, the Court would take for granted that they acted reasonably and bona fide.”

och samtidigt presumeras handla i god tro.¹⁵⁷ Bevisbördan ligger alltså på den som väcker talan mot beslutet.¹⁵⁸ Först sedan det har visats att styrelsen inte agerat i god tro går bevisbördan över på styrelsen.

7.2.1.2.2 En mer begränsad rätt

En absolut rätt för styrelsen att neka registrering av en aktieöverlåtelse är inte det enda alternativet. Istället kan styrelsen ges rätt att neka registrering i vissa fall. Exempelvis kan det föreskrivas en lämplighetsbedömning som styrelsen kan göra gällande gentemot den tilltänkte förvärvaren och får neka registrering om den anser att ”*the proposed transferee is not a desirable person to admit to membership.*”¹⁵⁹

Förutom att beslutet skall tas i god tro med bolagets bästa i åtanke är ett annat villkor som skall efterlevas när det gäller en snävare klausul att styrelsen måste agera inom ramen för vad klausulen föreskriver. I ett mål där articles of association föreskrev att styrelsen gavs rätt att neka registrering om det inte var i bolagets intresse att ha den tilltänkte förvärvaren som aktieägare, slog domstolen fast att styrelsen hade gått utanför sin rätt när skälen för styrelsens beslut att vägra registreringen gällde förvärvarens motiv och inställning och sådana skäl inte innefattades av bolagsordningen.¹⁶⁰

7.2.2 Förköpsklausulens innehåll och förfarande

Förutom liknande samtyckesklausuler som vi nyss berört förekommer det vanligtvis i bolagsordningen en förköpsklausul som slår till när överlåtelse skall ske till någon utomstående.¹⁶¹

Förfarandet går till så att anmälan om överlåtelsen skall precisera det antal aktier som skall överlåtas och göras till bolagets ”company secretary”, vilken i sin tur underrättar de förköpsberättigade om att förköpsanspråk kan göras.¹⁶²

För att till fullo kunna uppnå syftet med en förköpsklausul, är det väsentligt att formulera den så att förköpsförfarandet omfattar såväl överlåtelser av den

¹⁵⁷ Tett v. Phoenix Property and Investment Co Ltd [1984] BCLC 599 at 621: “*If their decision was one which a reasonable board could consider to be in the interests of the company then the court presumes that they acted bona fide and had good grounds for their decision.*”

¹⁵⁸ Charles Forte Investments Ltd v. Amanda [1963] 2 All ER 940: “*It is for those who say that the directors have exercised their power improperly to give some evidence to that effect.*”

¹⁵⁹ Re. Coalport China Co. (1895) 2 Ch. 404

¹⁶⁰ Re Bede Steam Shipping Co Ltd [1917] 1 Ch 123

¹⁶¹ Hannigan, *Company law*, s. 360

¹⁶² Hannigan, *Company law*, s. 365

legala titeln av aktien (när äganderätt till aktien övergår till förvärvaren) som överlåtelse av de rättigheter som härrör från ägandet av en aktie (såsom ekonomiska och förvaltningsrättigheter).¹⁶³

I målet *Safeguard Industrial Investments Ltd v National Westminster Bank Ltd* [1982] 1 All ER 449 slog domstolen fast att termen "transfer" i bolagsordningsreglerade förköpsklausuler endast omfattade överlåtelsen av den legala titeln av aktien och därför inte kunde tillämpas angående en överlåtelse av de rättigheter som medföljer ägandet av en aktie.¹⁶⁴ En bolagsordning som föreskrev en förköpsrätt för aktieägare som hade för avsikt att överlåta aktier ("intends to transfer shares") ansågs inte slå till när vissa aktieägare hade ingått avtal med en tilltänkt förvärvare om att rösta såsom förvärvaren önskade samt att göra sitt bästa för att få bort förköpsklausulen ur bolagsordningen.¹⁶⁵

Av detta framgår att om inget annat anges i förköpsklausulen utlöses förköpsrätten endast av överlåtelse av den legala titeln av aktierna.

Förköpsklausulen skall vidare fastställa priset för aktierna eller i vart fall metoden för dess fastställande.¹⁶⁶ I de flesta fall föreskrivs att priset skall fastställas genom överenskommelse mellan parterna och uppgå till aktiernas "fair value". Kan parterna inte komma överens skall bolagets revisor i egenskap av expert värdera aktierna, vilken värdering blir bindande och slutgiltigt.¹⁶⁷

Fram till att någon av de förköpsberättigade har framställt ett förköpsanspråk har den överlåtande aktieägaren möjlighet att ångra sig, dvs återkalla in anmälan om avsikt att överlåta aktierna. Det anses tillåtet att i en förköpsklausul utesluta denna ångerrätt. Ångerrätten kan istället begränsas till att endast gälla om den överlåtande aktieägaren anser att det värderade aktiepriset är orimligt.¹⁶⁸

Slutligen kan en förköpsklausul stadga att vid fallet att ingen av de förköpsberättigade önskar utöva sin förköpsrätt får överlåtaren inte avyttra aktierna till någon annan förvärvare till ett förmånligare pris än det som erbjöds de förköpsberättigade.¹⁶⁹

7.3 Om brittiska aktieägaravtal

Aktieägaravtal är vanligt förekommande och utgör även i Storbritannien ett viktigt komplement till bolagsordningen.

¹⁶³ Stedman & Jones, *Shareholders' agreements*, s. 24

¹⁶⁴ Hannigan, *Company law*, s. 362

¹⁶⁵ Re *Sedgfield Steeplechase Co (1927) Ltd*, *Scotto v Petch* [2000] 2 BCLC 211

¹⁶⁶ Stedman & Jones, *Shareholders' agreements*, s. 26 f

¹⁶⁷ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, *Ny Juridik* 4:97, s. 17 f

¹⁶⁸ Stedman & Jones, *Shareholders' agreements*, s. 27

¹⁶⁹ Stedman & Jones, *Shareholders' agreements*, s. 28

7.3.1 Innehåll och giltighet

Eftersom begränsningsklausuler, av den sort som nyss presenterats, kan införas i såväl articles of association som i ett aktieägaravtal utformas begränsningsklausuler i ett aktieägaravtal på liknande sätt och presenteras därför inte återigen.

Aktieägaravtal följer avtalsrättsliga regler och binder därmed endast de parter som ingått avtalet. Sker en överlåtelse i strid med en begränsningsklausul i ett aktieägaravtal kan avtalsrättsliga påföljder komma i fråga.¹⁷⁰

En intressant punkt är att bolaget ofta görs part genom att ingå avtalet. I så fall kan överlåtaren erhålla skadestånd från de andra parterna, oberoende av om de är aktieägare eller styrelseledamöter om de är anledningen till att bolaget inte efterlevde avtalet och därmed orsakade ett kontraktsbrott.¹⁷¹

Ett aktieägaravtal kan innehålla en klausul som föreskriver att aktieägaravtalet har företräde framför articles of association om konflikt skulle förekomma mellan de två texterna.¹⁷² Som ovan konstaterats gäller detta dock endast mellan de aktieägare som är parter till avtalet. För det fall att ett aktieägaravtal ingåtts mellan endast vissa av aktieägarna kommer det således att finnas en dualism och avgörandet av vilket regelverk som har företräde blir av naturliga skäl avhängigt om de aktieägare som berörs av den relevanta frågan samtliga är part till aktieägaravtalet.

7.3.2 Exempel på överlåtelsebegränsningar

“No share in the Company’s capital shall be transferred (which expression shall include any disposition of any legal or beneficial interest in any share and whether by way of gift sale mortgage or otherwise) unless and until the rights of pre-emption conferred below shall have been exhausted.

Any party to this agreement proposing to transfer any shares (“the Vendor”) shall give notice in writing (“Transfer Notice”) to the other parties of such proposal. The Transfer Notice (which shall not be revocable except with the sanction of the directors of the Company) shall specify the number of shares the Vendor proposes to transfer and also the sum which in the Vendor’s opinion constitutes the fair price of each such share and shall constitute the Company the Vendor’s agent for the sale of such share or shares (“the Shares”) in one or more lots at the discretion of the directors to the parties to this agreement (other than the Vendor) at that price; but if the directors do

¹⁷⁰ Hannigan, *Company law*, s. 131 f

¹⁷¹ Stedman & Jones, *Shareholders’ agreements*, s. 53

¹⁷² Stedman & Jones, *Shareholders’ agreements*, s. 53

not accept that the sum specified by the Vendor constitutes the fair price of the Shares they shall instruct the auditors for the time being of the Company (who shall act as experts and not as arbitrators so that any provision of law or statute relating to arbitration shall not apply) to certify in writing ("Certificate of Value") the value in their opinion of the shares as between a willing seller and a willing buyer as at the date of the Transfer Notice and in such a case the Transfer Notice shall nevertheless constitute the Company the Vendor's agent for the sale of the Shares but at the price certified in the Certificate of Value.

If the said auditors are instructed to certify the fair value the Company shall as soon as it receives the Certificate of Value furnish a copy of it to the Vendor and the cost of obtaining the Certificate of Value shall be borne by the Company.

On the price being fixed (whether by reference to the Vendor's opinion of the fair price or by reference to the Certificate of Value) the Company shall immediately by notice in writing ("the Offer Notice") inform each party to this agreement other than the Vendor of the number and price of the shares and shall invite each such party to apply in writing to the Company within 21 days after the date of dispatch of the Offer Notice (which date shall be specified in the notice) for such maximum number of Shares (being all or any of them) as he shall specify in such application.

If such party shall within the period of 21 days apply for all or (except as otherwise provided in the Transfer Notice) any of the Shares the directors shall allocate the Shares (or so many of them as shall be applied for) to or amongst the applicant parties in proportion as nearly as may be to the number of shares in the Company of which they are registered or unconditionally entitled to be registered as holders as at the date of the Transfer Notice provided that no applicant party shall be obliged to take more than the maximum number of shares specified by him. If any shares shall not be capable without fraction of being allocated amongst the applicant parties in proportion to their existing holdings those shares shall be allocated to the applicant parties or some of them in such proportions or in such manner as may be determined by lots and the lots shall be drawn in such manner as the directors think fit.

The Company shall immediately give notice in writing of each such allocation (each such notice being referred to as an "Allocation Notice") to the Vendor and to the Parties to this agreement to whom the shares have been allocated and shall specify in each such Allocation Notice the place and time (being not earlier than 14 and not later than 28 days after the date of the dispatch of the Allocation Notice) at which the sale of the shares so allocated shall be completed.

The Vendor shall be bound (on payment of the purchase price due in respect of the shares referred to in the relevant Allocation Notice) to transfer the shares comprised in such Allocation Notice to the party to this agreement

named in the notice as purchaser at the place and time specified; and if in any case the Vendor after having become so bound makes default in transferring any shares the Company may receive the purchase price on his behalf and may authorise some person to execute a transfer of such shares in favour of the purchaser. The Company shall immediately pay the purchase price into a separate bank account in the Company's name and shall hold the purchase price in trust for the Vendor.

If any of the shares specified in the Transfer Notice shall not have been allocated by the directors in an Allocation Notice (whether by reason of the fact that no party to this agreement is willing to purchase those shares or for any other reason) or if a purchaser shall fail to pay the purchase price for the shares allocated to him the Vendor shall be at liberty but subject nevertheless to the provisions of paragraph of this clause to transfer all or any of such shares which have not been so allocated to any person and at any price.

The directors shall not register any transfer of any shares (whether or not it is a fully paid share) other than a transfer made pursuant to or permitted by the clauses of this agreement and may in the case of a transfer of any such share made pursuant to or permitted by paragraph 1.8 of this clause and without assigning any reasons therefore decline to register any such transfer.”¹⁷³

¹⁷³ http://www.freelanceuk.com/resources/fuk_docs/shareholders_agreement.pdf

8 Komparativ analys och sammanfattande slutsatser

Efter att ha redogjort för respektive lands regelverk, avseende möjligheterna att införa begränsningsklausuler både i bolagsordning och i aktieägaravtal, kommer en komparativ och analyserande framställning att presenteras nedan. Under uppsatsens gång har likheter och skillnader noterats som nu kommer att lyftas fram. En diskussion de lege ferenda är även här av intresse att föra i detta kapitel, i ljuset av de franska och brittiska regleringar som studerats.

8.1 Intuitus personae plats i en kapitalassociation

Under studien har ett grundläggande gemensamt drag i de olika ländernas regelverk gällande begränsningsklausuler kunnat identifieras. Intuitus personae, som är grundstenen beträffande personassociationer, har i ständigt ökad omfattning fått en alltmer framskjuten plats även i kapitalassociationer, vilka traditionellt alltid varit starkt präglade av intuitus pecuniae.

Personassociationernas huvuddrag består av att hänsyn tas först och främst till personens roll i företaget och dess personliga egenskaper såsom kompetens, anseende, solvens etc. Av denna anledning träffas ägarna i ett personbolag av ett solidariskt och personligt obegränsat ansvar för bolagets skulder. Eftersom personen står i centrum är det dessutom viktigt att kunna kontrollera den slutna ägarkretsen.¹⁷⁴

För kapitalassociationer är däremot de av en aktieägares intressanta karakteristika framför allt storleken av det kapital som tillskjuts när denne inträder i bolaget. Aktieägarens intresse drivs av förhoppningen att få största möjliga avkastning. Det av aktieägarna tillskjutna kapitalet utgör bolagets egen förmögenhetsmassa och därför begränsas aktieägarnas personliga ansvar. Behovet att fritt kunna dra sig ur bolaget är samtidigt väsentligt för aktieägarna. Intuitus personae är således, traditionellt, betydligt mindre väsentligt än intuitus pecuniae för kapitalassociationer.

I de länder som studerats framgår det emellertid att flerparten av aktiebolagen utgörs av privata aktiebolag, vilka oftast är familjeföretag eller fåmansägda bolag. Bolag i vilka behovet av att kunna kontrollera ägarkretsen oftast är större än i dess publika motsvarigheter. Det synes således vara en oundviklig följd att ett inslag av intuitus personae alltmer gör sig gällande i sådana kapitalassociationer.

¹⁷⁴ Sandström, Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 66

För att bäst kunna tillgodose aktiebolagens behov är det därför viktigt att en flora av begränsningsklausuler står till hands så att en effektiv kontroll av ägarkretsen kan ske.

8.2 Friare inställning till inskränkningar av aktiers överlåtbarhet

De nytillkomna möjligheterna att införa samtyckes- och förköpsklausuler i bolagsordningar som införts genom 2005 års ABL har baserats på observationen att utländska aktiebolag har erbjudits fler möjligheter att i bolagsordning inta begränsningsklausuler.¹⁷⁵ Eftersom dessa utländska aktiebolags behov tillgodosetts genom att erbjuda dem ett brett sortiment av överlåtelsebegränsningar har sådana typer av klausuler används flitigt och ofta fått detaljerade regelverk antingen genom lagstiftning eller domstolarnas praxis. I uppsatsen har det kunnat visas, för exempelvis Frankrikes del, att lagstiftaren har ännu ytterst fri inställning till olika former av överlåtelsebegränsningar; detta genom att man för respektive bolagsform kunnat göra mer preciserade avvägningar mellan motstående intressen. Genom att ha tydliga regler som omger begränsningsklausuler gynnas aktieägarnas intresse av att kunna kontrollera aktieägarkretsen.

Den svenska aktiebolagslagen, fram till dess nuvarande form, har ansetts inta en restriktiv inställning vad gäller inskränkningar i principen om den fria överlåtbarheten av aktier.¹⁷⁶ Möjligheten att endast kunna införa en hembudsklausul i bolagsordningen må i början av 1970-talet ha framstått som fullgod men har under de år som passerat därefter framstått som alltmer otillräcklig. Detta har medfört att företagarna istället flitigt infört andra typer av begränsningsklausuler i aktieägaravtal.

Genom att erbjuda aktiebolagen möjligheten att inta samtyckes- och förköpsklausuler i bolagsordningen har den svenska lagstiftaren till viss del övergivit sin dittills stränga inställning till begränsningsklausuler och måhända öppnat upp för en mer behovsanpassad arsenal av klausuler.

8.3 En tillräcklig behovsanpassad aktiebolagsrätt?

Möjligheterna att i bolagsordning ytterligare kunna begränsa aktieöverlåtelser utöver hembudsklausulen är säkerligen av svenska näringslivet varmt välkomna. Numera behöver företagarna inte förlita sig på ett avtalsmässigt instrument för att säkerställa en bättre kontroll av

¹⁷⁵ Prop. 2004/05:85, s. 250 och SOU 1997:22, s. 207

¹⁷⁶ Se exempelvis Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 47

ägarkretsen utan de har ett alternativ att reglera överlåtelsebegränsningar i bolagsordning, med alla för- och nackdelar som detta medför.

En intressant fråga är huruvida de förändringar avseende överlåtelsebegränsningar av aktier som införts i den nya ABL kan anses som tillräckliga och faktiskt tillgodosedd företagarnas behov. Även om samtyckes- och förköpsklausuler kan numera införas i bolagsordning, och utgör ett alternativ till hembudsklausulen, innebär det dock inte nödvändigtvis att företagarna kommer att använda sig av denna lösning istället för aktieägaravtal.

Borde svenska lagstiftaren ha gått längre i sin förändring av den svenska aktiebolagsrätten vad gäller begränsningsklausuler, och i så fall i vilken utsträckning?

Företagarna behöver anpassade juridiska strukturer för att till fullo kunna utöva sin verksamhet. Bolagsrätten skall skapa de bästa förutsättningarna för företagsnyskapande och utveckling och inte utgöra hinder för det, allt under det att transparens och säkerhet försäkras ägarna, borgenärerna och de anställda. Bolagsrätten skall svara till företagarnas förväntningar och anpassas till deras behov, oavsett deras storlek och verksamhet.

Härmed gäller det då att inte längre tänka i form av privat/publikt aktiebolag eller stort/litet aktiebolag utan bolag med öppen eller sluten ägarkrets. Regler som är nödvändiga för bolag med öppen ägarkrets behöver ofta inte återspeglas i regleringen för bolag med sluten krets. Exempelvis hade syftet med begränsningsklausuler tyckts varit motsägelsefullt med principen om aktiernas fria överlåtbarhet om de hade tillåtits i börsnoterade bolag. Genom att skilja bolag med öppen ägarkrets från sluten ägarkrets, och att erbjuda de senare en större frihet i upprättandet av bolagets bolagsordning, skulle det leda till att lätta de regler för små och medelstora företag som ändå bildats som aktiebolag.

Även om bolagsordningen har öppnats upp till fler begränsningsklausuler sedan 2005 års ABL, kan det, enligt min åsikt, anses som svenska lagstiftaren hade kunnat gå längre i sin förändring av aktiebolagsrätten. Istället för den lösning som valdes, nämligen möjligheten att kunna införa två nya typer av begränsningsklausuler i kupongbolags bolagsordning, hade lagstiftaren kunnat införliva en ny bolagsform, exempelvis baserad på det franska SAS, mer riktad för små och medelstora företag som inte avser att börsnoteras och därmed önskar utöva en bättre kontroll på ägarkretsen samtidigt som ägarna innehar ett personligt begränsat ansvar.

8.4 Behöver Sverige en ny bolagsform?

Som läsaren har kunnat konstatera erbjuds i fransk rätt, till skillnad från Storbritannien eller Sverige, flera alternativa juridiska strukturer med begränsat personligt ansvar, utöver aktiebolagsformen. Därmed privilegieras

diversifieringen av företagsformer. Den senaste moderniseringen av den svenska aktiebolagsrätten synes, i min uppfattning, ha resulterat i att kristallisera och förpassa företagarnas behov till att endast kunna välja en enda lösning, aktiebolagsformen. Syftet med moderniseringen av ABL var dock på pappret mycket lovande:

*”Aktiebolagslagstiftningen skall således på en gång tillgodose internationella och nationella behov och vara tillräckligt flexibel för att passa både i stora och små förhållanden. Den kategoriindelning i publika och privata bolag som genomförts som ett led i Sveriges EG-anpassning ger denna flexibilitet och har åtminstone för tillfället tystat den debatt som länge förts i Sverige om en särskild bolagsform för de mindre företagen.”*¹⁷⁷

Det kan tyckas att aktiebolagsformen kanske inte är en tillräckligt flexibel struktur som lämpar sig både för stora och små verksamheter. Genom kategoriindelningen mellan privat och publikt aktiebolag har en viss differentiering möjliggjorts, dock utan att eliminera den legala ramens stelhet som omger aktiebolagsformen. Det är troligen inte utan fog som Sandström anser aktiebolagslagens regler som en tvångströja.¹⁷⁸

Om man observerar Storbritannien, vilket är ett common law rättssystem, har lagstiftaren gett fria händer till att utforma begränsningsklausuler. Lagtexten är i detta hänseende relativt fåordig och reglerar avsteg från principen om aktiers fria överlåtbarhet som hastigast i två bestämmelser. Detta innebär inte att rättsområdet inte är reglerat eftersom domstolarna har åtagit sig rollen att definiera vad som tillåts eller ej.

Sverige, där rättssystemet är baserat på civil law, har valt att reglera möjligheten att införa överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen på ett detaljerat sätt i lagtexten, reglerande varje steg av begränsningsklausulernas innehåll och förfarande. För de små och medelstora företagen vilka har störst behov av att kunna kontrollera sin ägarkrets, är det min åsikt att det krävs och skall eftersträvas en större frihet att utforma bolagsordningen och därmed begränsningsklausuler. En bolagsform som det franska SAS skulle därför kunna anses som lämplig för det ändamålet.

8.5 En oklar framtid för aktieägaravtal?

Med den nuvarande lösningen att hembuds-, samtyckes- och förköpsklausuler kan regleras i bolagsordningen är det relevant att fråga sig huruvida det finns fog att även fortsättningsvis använda sig av aktieägaravtal för att reglera inskränkningar i aktiers överlåtbarhet.

Beroende på vad aktieägarna vill åstadkomma med inskränkningar i aktiers överlåtbarhet är det numera aktieägarnas val var begränsningsklausuler skall

¹⁷⁷ SOU 2001:1, s. 11

¹⁷⁸ Se not 30

införas. Tiltalar aspekten om rättsverkningar aktieägarna mest är en lösning med bolagsordningsreglerade begränsningsklausuler troligen mer anpassad till deras behov. Är det däremot sekretessaspekten som eftersträvas förblir en lösning om att införa begränsningsklausuler i ett aktieägaravtal mest lämplig.

Det har kunnat visas att i vissa hänseenden är den nya lagstiftningen bristfällig och oklar. Sjöman påpekar att ”den nya lagen löser vissa problem, lämnar andra olösta och skapar samtidigt ett antal nya”.¹⁷⁹ Ett flertal frågor har lämnats utan avseende i lagtexten. Till exempel kan nämnas frågan i 4 kap 20 § ABL huruvida en förköpsberättigad är bunden vid sitt förköpsanspråk samt överlåtarens bundenhet vid sitt erbjudande om förköp. Ett annat exempel är att det i 4 kap 9 § 1 st 7 p ABL inte anges från vilken tidpunkt fristen skall börja löpa om aktiepriset redan på förhand var fastställt i bolagsordningen.

Hessius & Graner anser att behovet av aktieägaravtal beträffande begränsningsklausuler kommer att kvarstå.¹⁸⁰ Det är således inte svårt att påstå att aktieägaravtal fortfarande kommer att användas beträffande överlåtelsebegränsningar som komplement till bolagsordningen och lika flitigt. Aktieägaravtalens dagar är högst sannolikt ännu ej räknade!

¹⁷⁹ Sjöman, Erik, *Hembud, förköp och samtycke*, s. 13

¹⁸⁰ Hessius & Graner, *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny Juridik 4:97, s. 29

Bilaga A: Franska lagtexter

CODE DE COMMERCE

Article L. 221-14

La cession des parts sociales doit être constatée par écrit. Elle est rendue opposable à la société, dans les formes prévues à l'article 1690 du code civil. Toutefois, la signification peut être remplacée par le dépôt d'un original de l'acte de cession au siège social contre remise par le gérant d'une attestation de ce dépôt.

Elle n'est opposable aux tiers qu'après accomplissement de ces formalités et, en outre, après publicité au registre du commerce et des sociétés.

Article L. 223-1

La société à responsabilité limitée est instituée par une ou plusieurs personnes qui ne supportent les pertes qu'à concurrence de leurs apports.

Lorsque la société ne comporte qu'une seule personne, celle-ci est dénommée « associé unique ». L'associé unique exerce les pouvoirs dévolus à l'assemblée des associés par les dispositions du présent chapitre. Un décret approuve un modèle de statuts types qui peuvent être utilisés pour la société à responsabilité limitée dont l'associé unique assume personnellement la gérance.

La société est désignée par une dénomination sociale, à laquelle peut être incorporé le nom d'un ou plusieurs associés, et qui doit être précédée ou suivie immédiatement des mots « société à responsabilité limitée » ou des initiales « SARL » et de l'énonciation du capital social.

Les sociétés d'assurance, de capitalisation et d'épargne ne peuvent adopter la forme de société à responsabilité limitée.

Article L. 223-2

Le montant du capital de la société est fixé par les statuts. Il est divisé en parts sociales égales.

Article L. 223-3

Le nombre des associés d'une société à responsabilité limitée ne peut être supérieur à cent. Si la société vient à comprendre plus de cent associés, elle est dissoute au terme d'un délai d'un an à moins que, pendant ce délai, le nombre des associés soit devenu égal ou inférieur à cent ou que la société ait fait l'objet d'une transformation.

Article L. 223-5

Une société à responsabilité limitée ne peut avoir pour associé unique une autre société à responsabilité limitée composée d'une seule personne.

En cas de violation des dispositions de l'alinéa précédent, tout intéressé peut demander la dissolution des sociétés irrégulièrement constituées. Lorsque l'irrégularité résulte de la réunion en une seule main de toutes les parts d'une société ayant plus d'un associé, la demande de dissolution ne peut être faite

moins d'un an après la réunion des parts. Dans tous les cas, le tribunal peut accorder un délai maximal de six mois pour régulariser la situation et ne peut prononcer la dissolution si, au jour où il statue sur le fond, la régularisation a eu lieu.

Article L. 223-12

Les parts sociales ne peuvent être représentées par des titres négociables.

Article L. 223-13

Les parts sociales sont librement transmissibles par voie de succession ou en cas de liquidation de communauté de biens entre époux et librement cessibles entre conjoints et entre ascendants et descendants.

Toutefois, les statuts peuvent stipuler que le conjoint, un héritier, un ascendant ou un descendant ne peut devenir associé qu'après avoir été agréé dans les conditions prévues à l'article L. 223-14. A peine de nullité de la clause, les délais accordés à la société pour statuer sur l'agrément ne peuvent être plus longs que ceux prévus à l'article L. 223-14, et la majorité exigée ne peut être plus forte que celle prévue audit article. En cas de refus d'agrément, il est fait application des dispositions des troisième et quatrième alinéas de l'article L. 223-14. Si aucune des solutions prévues à ces alinéas n'intervient dans les délais impartis, l'agrément est réputé acquis.

Les statuts peuvent stipuler qu'en cas de décès de l'un des associés la société continuera avec son héritier ou seulement avec les associés survivants. Lorsque la société continue avec les seuls associés survivants, ou lorsque l'agrément a été refusé à l'héritier, celui-ci a droit à la valeur des droits sociaux de son auteur.

Il peut aussi être stipulé que la société continuera, soit avec le conjoint survivant, soit avec un ou plusieurs des héritiers, soit avec toute autre personne désignée par les statuts ou, si ceux-ci l'autorisent, par dispositions testamentaires.

Dans les cas prévus au présent article, la valeur des droits sociaux est déterminée au jour du décès conformément à l'article 1843-4 du code civil.

Article L. 223-14

Les parts sociales ne peuvent être cédées à des tiers étrangers à la société qu'avec le consentement de la majorité des associés représentant au moins la moitié des parts sociales, à moins que les statuts prévoient une majorité plus forte.

Lorsque la société comporte plus d'un associé, le projet de cession est notifié à la société et à chacun des associés. Si la société n'a pas fait connaître sa décision dans le délai de trois mois à compter de la dernière des notifications prévues au présent alinéa, le consentement à la cession est réputé acquis.

Si la société a refusé de consentir à la cession, les associés sont tenus, dans le délai de trois mois à compter de ce refus, d'acquérir ou de faire acquérir les parts à un prix fixé dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du code civil, sauf si le cédant renonce à la cession de ses parts. Les frais d'expertise sont à la charge de la société. A la demande du gérant, ce délai peut être

prolongé par décision de justice, sans que cette prolongation puisse excéder six mois.

La société peut également, avec le consentement de l'associé cédant, décider, dans le même délai, de réduire son capital du montant de la valeur nominale des parts de cet associé et de racheter ces parts au prix déterminé dans les conditions prévues ci-dessus. Un délai de paiement qui ne saurait excéder deux ans peut, sur justification, être accordé à la société par décision de justice. Les sommes dues portent intérêt au taux légal en matière commerciale.

Si, à l'expiration du délai imparti, aucune des solutions prévues aux troisième et quatrième alinéas ci-dessus n'est intervenue, l'associé peut réaliser la cession initialement prévue.

Sauf en cas de succession, de liquidation de communauté de biens entre époux, ou de donation au profit d'un conjoint, ascendant ou descendant, l'associé cédant ne peut se prévaloir des dispositions des troisième et cinquième alinéas ci-dessus s'il ne détient ses parts depuis au moins deux ans.

Toute clause contraire aux dispositions du présent article est réputée non écrite.

Article L. 223-15

Si la société a donné son consentement à un projet de nantissement de parts sociales dans les conditions prévues aux premier et deuxième alinéas de l'article L. 223-14, ce consentement emportera agrément du cessionnaire en cas de réalisation forcée des parts sociales nanties selon les dispositions du premier alinéa de l'article 2078 du code civil, à moins que la société ne préfère, après la cession, racheter sans délai les parts, en vue de réduire son capital.

Article L. 223-16

Les parts sont librement cessibles entre les associés.

Si les statuts contiennent une clause limitant la cessibilité, les dispositions de l'article L. 223-14 sont applicables. Toutefois, les statuts peuvent, dans ce cas, réduire la majorité ou abréger les délais prévus audit article.

Article L. 223-17

La cession des parts sociales est soumise aux dispositions de l'article L. 221-14.

Article L. 227-2

La société par actions simplifiée ne peut faire publiquement appel à l'épargne.

Article L. 227-5

Les statuts fixent les conditions dans lesquelles la société est dirigée.

Article L. 227-13

Les statuts de la société peuvent prévoir l'inaliénabilité des actions pour une durée n'excédant pas dix ans.

Article L. 227-14

Les statuts peuvent soumettre toute cession d'actions à l'agrément préalable de la société.

Article L. 227-15

Toute cession effectuée en violation des clauses statutaires est nulle.

Article L. 227-16

Dans les conditions qu'ils déterminent, les statuts peuvent prévoir qu'un associé peut être tenu de céder ses actions.

Ils peuvent également prévoir la suspension des droits non pécuniaires de cet associé tant que celui-ci n'a pas procédé à cette cession.

Article L. 227-17

Les statuts peuvent prévoir que la société associée dont le contrôle est modifié au sens de l'article L. 233-3 doit, dès cette modification, en informer la société par actions simplifiée. Celle-ci peut décider, dans les conditions fixées par les statuts, de suspendre l'exercice des droits non pécuniaires de cet associé et de l'exclure.

Les dispositions de l'alinéa précédent peuvent s'appliquer, dans les mêmes conditions, à l'associé qui a acquis cette qualité à la suite d'une opération de fusion, de scission ou de dissolution.

Article L. 227-18

Si les statuts ne précisent pas les modalités du prix de cession des actions lorsque la société met en oeuvre une clause introduite en application des articles L. 227-14, L. 227-16 et L. 227-17, ce prix est fixé par accord entre les parties ou, à défaut, déterminé dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du code civil.

Lorsque les actions sont rachetées par la société, celle-ci est tenue de les céder dans un délai de six mois ou de les annuler.

Article L. 227-19

Les clauses statutaires visées aux articles L. 227-13, L. 227-14, L. 227-16 et L. 227-17 ne peuvent être adoptées ou modifiées qu'à l'unanimité des associés.

Article L. 228-23

Dans une société dont les titres de capital ne sont pas admis aux négociations sur un marché réglementé, la cession de titres de capital ou de valeurs mobilières donnant accès au capital, à quelque titre que ce soit, peut être soumise à l'agrément de la société par une clause des statuts. Cette clause est écartée en cas de succession, de liquidation du régime matrimonial ou de cession, soit à un conjoint, soit à un ascendant ou à un descendant.

Une clause d'agrément ne peut être stipulée que si les titres sont nominatifs en vertu de la loi ou des statuts.

Lorsque les statuts d'une société ne faisant pas publiquement appel à l'épargne réservent des actions aux salariés de la société, il peut être stipulé une clause d'agrément interdite par les dispositions du premier alinéa ci-dessus, dès lors que cette clause a pour objet d'éviter que lesdites actions ne soient dévolues ou cédées à des personnes n'ayant pas la qualité de salarié de la société.

Toute cession effectuée en violation d'une clause d'agrément figurant dans les statuts est nulle.

Article L. 228-24

Si une clause d'agrément est stipulée, la demande d'agrément indiquant les nom, prénoms et adresse du cessionnaire, le nombre des titres de capital ou valeurs mobilières donnant accès au capital dont la cession est envisagée et le prix offert, est notifiée à la société. L'agrément résulte, soit d'une notification, soit du défaut de réponse dans un délai de trois mois à compter de la demande.

Si la société n'agrée pas le cessionnaire proposé, le conseil d'administration, le directoire ou les gérants, selon le cas, sont tenus, dans le délai de trois mois à compter de la notification du refus, de faire acquérir les titres de capital ou valeurs mobilières donnant accès au capital, soit par un actionnaire ou par un tiers, soit, avec le consentement du cédant, par la société en vue d'une réduction du capital. A défaut d'accord entre les parties, le prix des titres de capital ou valeurs mobilières donnant accès au capital est déterminé dans les conditions prévues à l'article 1843-4 du code civil. Le cédant peut à tout moment renoncer à la cession de ses titres de capital ou valeurs mobilières donnant accès au capital. Toute clause contraire à l'article 1843-4 dudit code est réputée non écrite.

Si, à l'expiration du délai prévu à l'alinéa précédent, l'achat n'est pas réalisé, l'agrément est considéré comme donné. Toutefois, ce délai peut être prolongé par décision de justice à la demande de la société.

DÉCRET DU 23 MARS 1967

Article 29 st 1

La notification du projet de cession ou de nantissement de parts sociales, prévue aux articles 45, alinéa 2, et 46 de la loi sur les sociétés commerciales, est faite par acte extra-judiciaire ou par lettre recommandée avec demande d'avis de réception.

Article 30

Dans le délai de huit jours à compter de la notification qui lui a été faite en application de l'article précédent, le gérant doit convoquer l'assemblée des associés pour qu'elle délibère sur le projet de cession des parts sociales ou, si les statuts le permettent, consulter les associés par écrit sur ledit projet.

La décision de la société est notifiée au cédant par lettre recommandée avec demande d'avis de réception.

Article 207

La demande d'agrément du cessionnaire prévue à l'article 275, alinéa 1er, de la loi sur les sociétés commerciales est notifiée à la société par acte extrajudiciaire ou par lettre recommandée avec demande d'avis de réception. La prolongation de délai prévue à l'article 275, alinéa 3, de la loi précitée est accordée par ordonnance, non susceptible de recours, du président du tribunal de commerce statuant en référé, l'actionnaire cédant et le cessionnaire dûment appelés.

CODE CIVIL

Article 1142

Toute obligation de faire ou de ne pas faire se résout en dommages et intérêts en cas d'inexécution de la part du débiteur.

Article 1152

Lorsque la convention porte que celui qui manquera de l'exécuter payera une certaine somme à titre de dommages-intérêts, il ne peut être alloué à l'autre partie une somme plus forte, ni moindre.

Néanmoins, le juge peut, même d'office, modérer ou augmenter la peine qui avait été convenue, si elle est manifestement excessive ou dérisoire. Toute stipulation contraire sera réputée non écrite.

Article 1165

Les conventions n'ont d'effet qu'entre les parties contractantes ; elles ne nuisent point au tiers, et elles ne lui profitent que dans le cas prévu par l'article 1121.

Article 1838

La durée de la société ne peut excéder quatre-vingt-dix-neuf ans.

Article 1843-4

Dans tous les cas où sont prévus la cession des droits sociaux d'un associé, ou le rachat de ceux-ci par la société, la valeur de ces droits est déterminée, en cas de contestation, par un expert désigné, soit par les parties, soit à défaut d'accord entre elles, par ordonnance du président du tribunal statuant en la forme des référés et sans recours possible.

Bilaga B : Companies Act 1985

Section 1. Mode of forming incorporated company

(3) A “public company” is a company limited by shares or limited by guarantee and having a share capital, being a company –

- a) The memorandum of which states that it is to be a public company, and
- b) In relation to which the provisions of this Act or the former Companies Act as to the registration or re-registration of a company as a public company have been complied with on or after 22nd December 1980;

And a “private company” is a company that is not a public company.

Section 8. Tables A, C, D and E

(1) Table A is as prescribed by regulations made by the Secretary of State; and a company may for its articles adopt the whole or any part of that Table.

(2) In the case of a company limited by shares, if articles are not registered or, if articles are registered, in so far as they do not exclude or modify Table A, that Table (so far as applicable, and as in force at the date of the company’s registration) constitutes the company’s articles, in the same manner and to the same extent as if articles in the form of that Table had been duly registered.

Section 81. Restriction on public offers by private company

(1) A private limited company (other than a company limited by guarantee and not having a share capital) commits an offence if it –

- a) Offers to the public (whether for cash or otherwise) any shares in or debentures of the company; or
- b) Allots or agrees to allot (whether for cash or otherwise) any shares in or debentures of the company with a view to all or any of those shares or debentures being offered for sale to the public (within the meaning given to that expression by sections 58 to 60).

(2) A company guilty of an offence under this section, and any allotment or sale of shares or debentures, is liable to a fine.

(3) Nothing in this section affects the validity of any allotment or sale of shares or debentures, or of any agreement to allot or sell shares or debentures.

Section 118. The authorised minimum

(1) In this Act, “the authorised minimum” means £50,000, or such other sum as the Secretary of State may by order made by statutory instrument specify instead.

Section 182. Nature, transfer and numbering of shares

(1) The shares or other interest of any member in a company –

- a) Are personal estate or, in Scotland, moveable property and are not in the nature of real estate or heritage,
- b) Are transferable in manner provided by the company's articles, but subject to the Stock Transfer Act 1963 (which enables securities of certain descriptions to be transferred by a simplified process).

Section 183. Transfer and registration

(1) It is not lawful for a company to register a transfer of shares in or debentures of the company unless a proper instrument of transfer has been delivered to it, or the transfer is an exempt transfer within the Stock Transfer Act 1982.

This applies notwithstanding anything in the company's articles.

(2) Subsection (1) does not prejudice any power of the company to register as shareholder or debenture holder a person to whom the right to any shares in or debentures of the company has been transmitted by operation of law.

(3) A transfer of the share or other interest of a deceased member of a company made by his personal representative, although the personal representative is not himself a member of the company, is as valid as if he had been such a member at the time of the execution of the instrument of transfer.

(4) On the application of the transferor of any share or interest in a company, the company shall enter in its register of members the name of the transferee in the same manner and subject to the same conditions as if the applicant for the entry were made by the transferee.

(5) If a company refuses to register a transfer of shares or debentures, the company shall, within 2 months after the date on which the transfer was lodged with it, send to the transferee notice of refusal.

(6) If default is made in complying with subsection (5), the company and every officer of it who is in default is liable to a fine and, for continued contravention, to a daily default fine.

Table A. Regulations for management of a company limited by shares

Para 24. The directors may refuse to register the transfer of a share which is not fully paid to a person of whom they do not approve and they may refuse to register the transfer of a share on which the company has a lien. They may also refuse to register a transfer unless -

- a) It is lodged at the office or at such place as the directors may appoint and is accompanied by the certificate for the shares to which it relates and such other evidence as the directors may reasonably require to show the right of the transferor to make the transfer;
- b) It is in respect of only one class of shares; and
- c) It is in favour of not more than four transferees.

Para 25. If the directors refuse to register a transfer of a share, they shall within two months after the date on which the transfer was lodged with the company send to the transferee notice of the refusal.

Para 26. The registration of transfers of shares or of transfers of any class of shares may be suspended at such times and for such periods (not exceeding thirty days in any year) as the directors may determine.

Para 27. No fee shall be charged for the registration of any instrument of transfer or other document relating to or affecting the title to any share.

Para 28. The Company shall be entitled to retain any instrument of transfer which is registered, but any instrument of transfer which the directors refuse to register shall be returned to the person lodging it when notice of the refusal is given.

Käll- och litteraturförteckning

OFFENTLIGT TRYCK

- Prop. 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag*
- SOU 1995:44 *Aktiebolagets organisation*
- SOU 1997:22 *Aktiebolagets kapital*
- SOU 2001:1 *Ny aktiebolagslag*
- Lagrådsremiss den 6 maj 2004 *Ny aktiebolagslag*
- Lagrådets yttrande den 17 december 2004 över förslaget till ny aktiebolagslag
- FFFS 1995:43 *Finansinspektionens föreskrifter om registrering av fondpapper*

LITTERATUR

- Bråthen, Tore *Personklausuler i aksjeselskaper*, Ad Notam Gyldendal, 1996
- Butterworths *Butterworths company law handbook*, Butterworths, 9e uppl., 1993
- Farrar, John H och Hannigan, Brenda *Farrar's Company law*, Butterworths, 4e uppl., 1998
- Hannigan, Brenda *Company law*, LexisNexis, 2003
- Hellner, Jan *Aktiebolagsrätt och avtalsrätt*, Festskrift till Gunnar Karnell, 1999
- Johansson, Svante *Nials associationsrätt i huvuddrag*, Norstedts Juridik, 8e uppl, 2001
- Kansmark, Jan och Roos, Carl Martin *Aktieägaravtal*, Norstedts Juridik, 2a uppl., 1994
- Merle, Philippe *Droit commercial - Sociétés commerciales*, Précis Dalloz, 10e uppl., 2005
- Rodhe, Knut *Aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik, 20e uppl., 2002
- Sandström, Torsten *Svensk aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik, 2005

- Sjöman, Eric *Hembud, förköp och samtycke - överlåtelsebegränsningar i aktiebolagsrätten*, Nordstedts Juridik, 2006
- Stedman, Graham och Jones, Janet *Shareholders' agreements*, Longman, 2a uppl., 1990

PERIODISKT TRYCK

- Hessius, Johan och Graner, Magnus *Överlåtelsebegränsningar för aktier*, Ny juridik 4:97, s. 7
- Malecki, Catherine *Le remaniement du regime des clauses d'agrément par l'ordonnance No 2004-604 du 24 juin 2004*, Recueil Dalloz, 2004, No 38, s. 2775
- Parleani, Gilbert *Les pactes d'actionnaires*, Revue des sociétés 1991, Chroniques, s. 1
- Stattin, Daniel *Om aktieägaravtal*, JT 2004-05 s.99-112
- Theimer, Alain *Les clauses d'agrément*, La Semaine Juridique Entreprise et Affaires, Nr 44, 3 November 2005, s. 1587

ELEKTRONISKA KÄLLOR

- http://www.inforeg.ccip.fr/fiches/pdf/entreprendre_plusieurs.pdf (senast 2006-08-18)
- <http://www.netpme.fr/creation-entreprise/261-dirigeants-sachez-negocier-votre-pacte-actionnaires.html> (senast 2006-08-18)
- <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=32> Code de commerce på engelska (senast 2006-08-18)
- http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/nyab/bol.ordn_med_he mbud_nyab.doc (senast 2006-08-18)
- http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/exempel_samtycke.doc (senast 2006-08-18)
- http://www.bolagsverket.se/dokument/word/mallar/exempel_forkop.doc (senast 2006-08-18)

<http://www.lentreprise.com/downloads/lettres/document540.rtf> (senast 2006-08-18)

<http://www.lentreprise.com/creation/110.-1.0.228.0.1.html> (senast 2006-08-18)

<http://www.lentreprise.com/creation/110.-1.0.229.0.1.html> (senast 2006-08-18)

<http://www.lentreprise.com/lettre/6.223.1.html> (senast 2006-08-18)

<http://www.dti.gov.uk/files/file13424.pdf> (senast 2006-08-18)

http://www.freelanceuk.com/resources/fuk_docs/shareholders_agreement.pdf (senast 2006-08-18)

Rättsfallsförteckning

SVENSKA RÄTTSFALL

Svea hovrätts beslut 2004-03-17 i mål nr Ö 1923-04

FRANSKA RÄTTSFALL

Tribunal de grande instance Dijon, 8 mars 1977 : Recueil Dalloz 1977, s. 482

Cour d'appel Bordeaux, 4 januari 1961 : Revue sociétés 1961, s. 65
Cour d'appel Paris, 14 mars 1990 : Bull. Joly 1990, s. 353

Cass. com., 21 mars 1995, Revue Sociétés 1996, s. 77
Cass. com., 29 mars 1955 : Bull. civ. 1955, III, n° 120
Cass. com. 22 oktober. 1956 : D. 1957, s. 177
Cass. com., 22 oktober 1969, JCP G 1970, II, 16197
Cass. com., 21 januari 1970 : JCP G 1970, II, 16541
Cass. com., 27 maj 1986 : Bull. Joly 1986, n° 198
Cass. com., 3 juni 1986 : Recueil Dalloz 1987, s. 95
Cass. com., 24 april 1990 : Bull. Joly 1990, s. 653
Cass. com., 15 february 1994, Bull. Joly 1994, s. 508
Cass. com., 26 mars 1996 : Juris-Data n° 1996-00116
Cass. com., 6 maj 2003 : Recueil Dalloz 2004, s. 273

ENGELSKA RÄTTSFALL

Re Smith, Knight & Co, Weston's Case (1868) 4 Ch App 20
Re Gresham Life Insurance Society, ex p Penney (1872) 8 Ch App 446
Re. Coalport China Co. (1895) 2 Ch. 404
Re Bede Steam Shipping Co Ltd [1917] 1 Ch 123
Re Sedgfield Steeplechase Co (1927) Ltd, Scotto v Petch [2000] 2 BCLC 211
Re Smith & Fawcett [1942] Ch 304
Charles Forte Investments Ltd v. Amanda [1963] 2 All ER 940
Re Swaledale Cleaners Ltd [1968] 3 All ER 619
Safeguard Industrial Investments Ltd v National Westminster Bank Ltd [1982] 1 All ER 449
Tett v. Phoenix Property and Investment Co Ltd [1984] BCLC 599 at 621
Re Inverdeck Ltd [1998] 2 BCLC 242